
Değişen Toplumda Eğitim ve Öğretmen Nitelikleri

Mehmet GÜLTEKİN¹

Geliş Tarihi: 20.03.2019

Kabul Tarihi: 15.01.2020

Derleme

Öz

Bir eğitim sisteminin öğretmen, öğrenci, veli, eğitim programı ve çevre olmak üzere farklı girdileri bulunmaktadır. Bu girdilerin niteliği ise eğitim sisteminin çıktılarını doğrudan etkilemektedir. Bu girdiler içinde öğretmenin önemli bir yeri bulunmaktadır. Çünkü öğretmenler, eğitimin diğer girdilerini de etkileme gücüne sahiptir. Bu yönüyle denilebilir ki bir eğitim sisteminin niteliği öğretmenin niteliği ile özdeşir ve bir eğitim sistemi ancak öğretmenin niteliği kadar hizmet üretebilir. Eğitimin diğer girdileri gibi öğretmen de dünyadaki ve ülkemizdeki toplumsal yaşamda meydana gelen değişimlerden etkilenmekte ve dönüşmektedir. Bu durum, öğretmenlerin gerek kişisel gerekse mesleki niteliklerinin sürekli geliştirilmesini zorunlu kılmaktadır. Bu çalışmada önce değişen toplumda eğitim ve eğitimin girdilerindeki değişimlere değinilmiş, daha sonra değişen toplumda öğretmenin değişen nitelikleri üzerinde durularak öğretmenlerin sahip olması gereken nitelikler açıklanmaya çalışılmıştır.

Anahtar kelimeler: Sosyal değişim, eğitim, öğretmen, öğretmen nitelikleri

¹ Anadolu Üniversitesi Eğitim Fakültesi, Temel Eğitim Bölümü, e-mail: mgulteki@gmail.com, ORCID: 0000-0002-5281-1767

Education and Qualities of Teachers in the Changing Society

Submitted by 20.03.2019

Accepted by 15.01.2020

Review

Abstract

An education system has various inputs including teachers, students, parents, curricula and environment. The quality of these inputs directly affects the outcomes of the education system. The teacher is an important input. Because, teachers have the power to influence other educational inputs. Thus, it can be suggested that the quality of an education system is identical to the quality of the teachers and an education system can only produce services that are consistent with the quality of the teachers. Similar to other educational inputs, the teacher is also affected and transformed by changes in social life in the world and in Turkey. This necessitates the continuous improvement of teachers' personal and professional qualifications. In the present study, the changes in educational inputs and education are discussed within the context of changing society, and then the qualifications of the teachers in the changing society were addressed and the required qualifications for the teachers in the changing society were scrutinized.

Keywords: Social change, education, teacher, teacher qualifications

Giriş

Girdileri ve çıktıları ile büyük bir endüstri olan eğitimde, hedefler doğru belirlenemez ya da eğitim sistemi belirlenen hedefleri gerçekleştiremez ise ülkenin kalkınması ve çağdaş uygarlığı yakalaması olanaksızdır. Bu nedenle, eğitimde çağdaş standartlara ulaşabilmek için dünyadaki eğitim hareketlerinin sürekli izlenmesi gerekmektedir (Karaçay, 2005).

Dünyada bütün alanlarda gözlenen ve baş döndürücü bir hızla ilerleyen değişim süreçleri, eğitimin, okulun ve öğretmenin işlevlerini de değiştirmiştir. Eğitim süreçlerinin en önemli unsurunun öğretmenler olduğu dikkate alındığında, bu değişimlerden öğretmenlerin etkilenmemesi mümkün değildir. Bu değişim öğretmenlerin sürekli olarak eğitilmelerini ve niteliklerinin artırılmasını zorunlu kılmaktadır. Öğretmenlerin istenilen nitelikte yetişmesi ve niteliklerinin artırılması için de dünyanın ve ülkemizin içinde bulunduğu koşulların çok yönlü olarak irdelenmesi ve dikkatli biçimde değerlendirilmesi gerekmektedir. Her şeyden önemlisi toplumsal değişimlerin çok iyi analiz edilmesinde yarar bulunmaktadır.

Toplumsal Değişme ve Eğitim

Durağan değil, dinamik bir yapıya sahip olan toplumları; sahip oldukları bu dinamizm, toplumları tarihsel süreç içerisinde değişim ve dönüşüme uğratmaktadır (Arklan ve Taşdemir, 2008).

Toplumlar Değişiyor

Toplumlar zaman içinde öncelikle ilkel toplumdan tarım toplumuna, tarım toplumundan sanayi toplumuna geçmiştir Bu süreç, günümüzde sanayi toplumundan bilgi toplumuna geçiş biçiminde kendini göstermektedir (Aktan ve Tunç, 1998). Bu değişim ve dönüşüm sürecinde insanlık, farklı toplumsal yapıları deneyimleyerek Toplumların ortaya çıkışından günümüze değin yaşanan değişim ve dönüşümler sonucunda insanlık; ilkel toplum,

tarım toplumu, sanayi toplumu ve bilgi toplumu şeklinde tarihsel sıra içerisinde sıralanabilecek farklı toplumsal yapıları yaşayarak deneyimlemiştir. Sıralanan her bir toplumsal yapı diğer toplumsal yapılardan farklı olarak kendine özgü niteliklere sahiptir (Arklan ve Taşdemir, 2008).

İlkel toplum, insanlık tarihinin yaşamış olduğu ilk toplumsal yapıdır. Adından da anlaşılacağı gibi ilkel toplum; nüfusu az, yerleşik olmayan, göçebe yaşayan, geçimini toplayıcılık ve avcılık ile sağlayan insan topluluklarıdır. Bu toplum, üretmesini bilmeyen, doğada hazır bulduklarını tüketen, göçebe toplumlar olarak yaşayan klan ve klanların birleşmesinden oluşan boylardan oluşmuşlardır.

İlkel toplumda, insanların daha çok temel ihtiyaçlarını karşılamak üzere davranış örgüsü sergilediği bir toplum yapısı söz konusudur. Ekonomik yaşam, henüz para bulunmadığı için sahip olunan malların ihtiyaç duyulan mallarla değiştirilmesi şeklinde işlemiş, bireysel ihtiyaçların karşılanmasına yönelik bir yaşam tarzı benimsenmiş; bu nedenle ekonomik yaşam, üretim araçları olarak insan gücü ve basit doğal araç-gereçler kullanılarak sürdürülmeye çalışılmıştır. Bu toplumsal yapıda, akrabalığa dayalı çok geniş bir aile tipi var olmuştur. Klanlar halinde göçebe bir yaşamın sürdürüldüğü bu toplumsal yapıda, doğa olaylarına ve hayvanlara karşı korunma öncelikli olmuştur. Bu yaşam tarzının bir sonucu olarak fiziksel güce önem veren ve çeşitli inançlara dayalı bir yönetim anlayışı egemen olmuştur. Bu toplumsal yapıda eğitim, klan içinde deneme yanılma yoluyla gerçekleştirilmiş, hayatta kalabilmek için gerekli becerilerin kazanılması amaçlanmıştır (Arklan ve Taşdemir, 2008). Dolayısıyla ilkel topluluk, herhangi bir kurumsallaşmanın meydana gelmediği, toplumsal düzenin ve toplumsal bir işleyişin olmadığı, ilişkilerin yüz yüze gerçekleştiği, eylemlerin gerçekçi olmaktan çok duygu ve ihtiyaçlara dayalı olduğu bir birliktir. Çünkü bu toplulukta henüz bireysel farklılıklar keskinleşmemiştir (Çötük, 2006).

Alvin Toffler'ın (1981) üçüncü dalga kuramında bahsedildiği gibi, uygarlık tarihinin yaklaşık bin yılı, yaşamın tarımsal üretimle sürdürüldüğü bir dönem içerisinde geçmiştir. *Tarım toplumunda* birey, coğrafi ve iklimsel koşullara dayalı olan, tarımsal ekonomiye dayanan bir yaşam şeklini sürdürmüştür. Daha çok topluluklar halinde yaşamayı seçen ve teknik imkânların sınırlı olduğu bir yaşam sürmüştür (Karabulut, 2015). Tarım toplumunda sermaye yaratmanın itici gücü arazi sahibi olmaktır; çünkü arazi sahibi olanlar zengin ve saygın insanlardır. Bu dönemde toplumda geçerli olan temel fonksiyon fiziksel güce dayanan "emek"tir (Özden, 2002).

Tarım toplumunda, üretim ve tüketim ilişkilerinde henüz bir iş bölümünün yapılmadığı görülmektedir. Üretimde verim çok düşük ve üretim faktörleri sınırlıdır ve ekonomide hemen hemen tarım kesimi hâkimdir. Tüketim için üretim yapıldığından, mal değişimi çok sınırlıdır. Doğum oranlarının çok yüksek olmasına rağmen genel nüfus artış oranları düşüktür. Sanayi ile uğraşan küçük bir zanaatkâr grubu bulunmaktadır. Toplumun ekonomik gücü toprak sahiplerine yani feodaliteye dayanmakta, siyasal güç de bu kesimin elinde bulunmaktadır. Sanayi Devrimi öncesi bu dönemde pazar ekonomisi kavramı henüz yer etmemişti ve toplumlar daha çok kendi kendine yetebilecek düzeyde üretim yapıyorlardı. Ekonomik faaliyetler, esas itibariyle, bir araç niteliğinde olup, daha çok dini inançların ve geleneklerin belirlediği kurallar çerçevesinde yürütülüyordu. Temel amacı Allah'a kulluk etmek olan insan, yaşamını devam ettirebilmek için zorunlu olan gıda ve diğer ihtiyaçlarını karşılamak amacıyla ekonomik faaliyette bulunuyordu (Fidan, 2003).

Sanayi Devrimine kadar, insanlık tarım toplumu olarak varlığını sürdürmüştü; bu dönemde insanoğlunun kullandığı araçlardan, yaşam tarzına kadar pek çok öge yüzyıllar boyunca küçük değişimler göstererek sonraki nesle aktarılmıştır. Tarım toplumu dönemini sona erdiren Sanayi Devrimi ise toplumların ekonomik, teknolojik ve bilimsel alanlarda olduğu kadar, sosyal ve siyasal alanlarda da çeşitli değişim ve dönüşümler yaşamasına neden

olmuştur. Buhar makinesinin icadıyla birlikte, başta İngiltere olmak üzere Batı Avrupa ve ABD hızlı bir sanayileşme sürecine girmiş, özellikle fen bilimlerinde deneysel çalışmaların ve bilimsel araştırmaların hızlı bir ivme kazanmasıyla adeta patent patlaması yaşanmıştır. Kuşkusuz, Sanayi Devrimi beraberinde *sanayi toplumunu* doğurmuştur. Hızlı sanayileşme ile kırsal kesimlerde yaşayan milyonlarca insan, fabrikaların bulunduğu sanayi bölgelerine göç ederek hızlı bir kentleşmeye yol açmış; bu durum toplumlara ekonomik ve sosyal yönden önemli getiriler sağlarken, aynı zamanda toplumların sosyal ve kültürel yaşamlarından da pek çok şeyi götürmüş ya da deforme etmiştir (Özdemir, 2011).

Maillet'in (1983) belirttiği gibi, Sanayi Devrimi, 18. yüzyılda başlayarak iş gücü verimliliğini olağanüstü artırıp, kitlesel üretime geçişe imkân veren, insanlık tarihinin en büyük dönüşümlerinden biridir. Bu tarihi dönüşüm, 18. yüzyılın ortalarından başlayıp 19. yüzyılın sonlarına kadar süren, Batı'da, özellikle Avrupa'da, bilimsel ve teknolojik gelişme doğrultusunda makineleşmiş endüstrinin doğması sürecidir. Bu süreçte tarıma ve insan gücüne dayalı bir ekonomik yapıdan, makinelerin ve seri üretimin egemen olduğu bir ekonomik yapıya geçiş görülmüştür. Bu geçiş ilk kez dış ticaretin gelişip sermaye birikiminin hızlandığı, teknik icatlar ve yeni ekonomik buluşlar doğrultusunda üretime makineyi, motoru ve organizasyonu uygulayan İngiltere'de görülmüştür. Sonra Fransa ve Batı Avrupa'ya, oradan da Amerika'ya yayılmıştır (Saygılı, 2013). Sanayi Devriminin neden olduğu köklü değişim ve dönüşüm, tarıma dayalı geleneksel toplum yapısını değiştirmiş; teknolojisi, ekonomisi, sosyal ve kültürel sistemleriyle eskisinden tümüyle farklı olan bir toplum yapısı inşa etmiştir.

Sanayi toplumunun temeli standart mal ve hizmetlerin kitlesel üretim ve dağıtımına dayanmaktadır. Kitlesel üretim ve kitlesel dağıtım merkezileşmeye dayalı bir ekonomik model gerektirmiştir. Üretim bandındaki herkesin görevi bellidir ve üretimin aksamaması için mekanik ve katı/hiyerarşik örgütlere gerek duyulmuştur (Tonta ve Küçük, 2005).

Sanayi toplumunda geleneksel toplumda görülenin aksine, üretim faktörlerinin ağırlığı bakımından daha çok sermaye ön plana çıkmış, emek faktörü, üretim yöntemlerindeki farklılıkla birlikte önemini nispeten kaybetmiştir. Fiziksel emeğin yerini makina almıştır. Emek faktörünün üretim sürecindeki yeri, sermaye ile olan etkileşimi ile birlikte değerlendirilmeye başlamış; sermaye, emeğin verimliliğini arttıran bir faktör olmuştur. Girişimci faktörü ise sahip olduğu diğer üretim faktörlerine bakış açısıyla değerlendirilmiş; sanayi toplumunun girişimcisi, bir şekilde kârını arttırma motifiyle ekonomik faaliyetini sürdüren bir kimlik taşımıştır. Bunun için de girişimci, iş gücü ve sermayeden olabildiğince fazla yararlanabilme yönünde çalışmıştır. Bu durum, zamanla iş gücünün sömürülmesine dönüşmüş; zaman ve fiziksel güç açısından çok daha fazla çalışmak zorunda olan iş gücü sahipleri, verimlilikte gerilemeye başlamışlardır. Girişimcinin, aksayan bu yönü gidermesi ise sermaye malları ile mümkün olmuştur. Sermayenin de üretim sürecine katılmasıyla daha fazla üretim gerçekleştirme imkânı ortaya çıkmış, ihtiyaçların karşılanmasındaki belli zorluklar aşılabılmıştır. Sermaye kullanımının artmasıyla birlikte doğayla olan etkileşim de önem kazanmıştır. Geleneksel toplumda, daha çok doğaya uyum sağlamaya çalışan insanlar, sanayi toplumunun birtakım dönüşümleriyle birlikte, doğayı kontrol etmeye, değiştirmeye yönelmişlerdir. Bunun, sermaye aracı kullanılarak gerçekleştirilmesi ise doğal ortamın bozulmasına kadar varmıştır (Yalçınkaya, 2001).

2000’li yılların başında sanayileşme sürecini tamamlayan toplumlar bir sonraki evre olan *bilgi toplumu* evresine geçmeye başlamışlardır (Sarığöz, 2012). “Bilgi toplumu” kuramsal ve kavramsal açıdan ele alındığında “bilgi”nin esas olduğu bir toplumdur. Bilgi toplumu; en temel meta konumundaki bilginin, yaşamın her alanında her geçen gün artan bir hızla ve küresel ölçekte, sürekli arttığı, esneklik, çeşitlilik, yaratıcılık, yenilik gibi kavramların belirleyici olduğu, eğitilmiş bireyin ön plana çıktığı, etkileşimi son derece yüksek, şebeke yapısında bir toplum olarak tanımlanmaktadır (Gültaş, 2003).

Bilgi toplumunda üretim süreçlerinde bilgi başat bir rol oynadığı için bilgi işçiliği kavramı ortaya çıkmış; artık insanlar sanayi toplumunda olduğu gibi bir imalathaneye ya da işletmeye kapanıp kalan kişiler olmaktan çıkıp, bilginin işlendiği, yayıldığı ve bilgi üretiminin yapıldığı bir sektörde faaliyet göstermeye başlamışlardır. Üretim sektöründe olduğu kadar hizmet sektörü ve diğer sektörlerde de bilgisayar ve bilişim teknolojileri sayesinde üretimin yapısı ve niteliği değişmiş; insanlar oturdukları yerden, evlerinden veya buldukları herhangi bir yerden işlerini bu bilgisayar ve bilişim teknolojileri aracılığı ile kolayca ve çok kısa bir süre içerisinde yürütebilme imkânına sahip olmuştur (Arklan ve Taşdemir, 2008).

Bilgi toplumu, üretim dinamiklerinin, şirket ve kamu kurumlarının ve devletin teknolojik değişimler karşısında kendilerini yenilemelerini zorunlu kılan bir toplumdur. Bu yenilenmeyi gerekli kılan temel faktör ise, bilgi birikiminin gereksinimlerini karşılayacak duruma gelen teknolojik gelişmelerdir. Bu süreçte, teknolojik gelişmelerin, toplumu oluşturan kültürel yapıya özen gösterilerek pratiğe dönüştürülmesi gerekmektedir (Karabulut, 2015).

Bilgi toplumunda, kalkınmanın can damarı ve rekabetin vazgeçilmez unsuru bilgidir. Bilgi toplumuna geçişte stratejik kaynak sermaye değil, bilgidir. Çünkü, zenginlik yaratmak için kullanılan kaynakların hiçbiri bilgi kadar önemli değildir. Yeni ekonomik anlayışta bilgi ve teknolojinin kişisel üretime uygulanması ekonomik başarının anahtarıdır. Özellikle, dijitalleştirme bilginin mesafeden bağımsız olarak işlenmesini ve depolanmasını sağlayarak büyük şirketlerin etkinliklerini dünya çapında eş güdümlenmelerine yardımcı olmuştur (Tonta ve Küçük, 2005). Nitekim, Sanayi Devrimini yaşayan toplumların buhar makinesinin icadı ile eriştiği noktaya, bilgi toplumunda bilişim teknolojisinin temelini oluşturan bilgisayarlar yardımcı olmaktadır. Elektronik araçlar ve özellikle bilgisayarlar, iletişim ve bilişim dünyasının temelini oluşturmaktadır. Bilginin depolanmasının fazlasıyla önem arz ettiği bilgi toplumunda, bilginin sistematik olarak saklanması, düzenlenmesi ve kullanılması bilgisayarlar sayesinde gerçekleşmektedir (Karabulut, 2015).

Bilgi toplumu olarak adlandırılan 21. yüzyılda yükselen değerler; hızlı değişim, küresel rekabet, hızlı gelişme, yeni bilgi teknolojileri, insan kaynaklarının önemi, öğrenen organizasyonlar, bilgili insan, bilgi tabanlı yeni organizasyonlardır (Parlar, 2012).

Çötük (2006), sanayi toplumundan bilgi toplumuna geçişte toplumsal yaşamda meydana gelen değişimleri Tablo 1’de görüldüğü gibi belirtmiştir.

Tablo 1

Sanayi Toplumundan Bilgi Toplumuna Geçişte Toplumsal Yaşamdaki Değişimler

Sanayi Toplumunu	Bilgi toplumu
Pozitivizm	Post-pozitivizm
Maddi sermaye	İnsan sermayesi
Fiziksel emek	Zihinsel emek
Kas gücü	Beyin gücü
Ulusal pazar	Uluslararası Pazar
Üretim merkezi «fabrika»	Üretim merkezi «bilgisayar»
Üretimde «ölçek/miktar»	Üretimde merkezi «hız»
Temsili demokrasi	Katılımcı demokrasi
Erkek çalışan	Kadın çalışan
Ulusal değerler	Uluslararası değerler
Toplum öncelikli	Birey öncelikli
İşçi kuruluşları	Sivil toplum kuruluşları
Merkezilik	Yerellik

Görüldüğü üzere sanayi toplumu ve bilgi toplumu arasındaki geçiş döneminde önemli dönüşümler yaşanmıştır. Uygarlık tarihinin başlangıcından itibaren ilk bin yıl, yaşam tarımsal üretim yoluyla sürdürülmüştür. İlkel toplumdan sonra buhar makinesinin icadı ile başlayan endüstri devrimi ile birlikte sanayi toplumu süreci yaşanmış; bu süreçten sonra da toplumlar bilgi toplumuna geçiş yapmıştır (Karabulut, 2013). Tarih; zaman içerisinde tarım, sanayi ve bilgi olmak üzere üç temel devrime şahit olmuştur. Bu üç temel değişim sürecinden tarım devrimini çapa, Sanayi Devrimini montaj hattı, bilgi toplumu devrimini ise bilgisayar temsil etmektedir (Karaman, 1998). Sanayi toplumu, buhar makinesinin bulunmasıyla ortaya çıkan teknoloji devrimi ile başlayan Sanayi Devriminin yarattığı bir toplumdur. Bilgi toplumu, diğer

adıyla sanayi sonrası toplum ise bilgisayar ve bilişim teknolojileri ile birlikte ortaya çıkan bilgi devrimiyle oluşan yeni bir toplumdur (Özkan, 2009).

Tarım toplumundaki “çeşme başı”nın toplumsal işlevi, sanayi toplumunda evlere kadar su tesisatı döşenmesi sonucunda bitmiştir. Herkesin istediği an istediği yerde suya erişebilmesi, insanların merkezi yerlerde oturmalarını zorunlu olmaktan çıkarmıştır. Sanayi toplumunda çalışmak için fabrikaya, eğlenmek için sinemaya giden insan, bilgi toplumuyla birlikte bir şey yapmak için bir yere gitmek zorunluluğundan kurtulmuştur. Bilgi toplumunda iletişim ağı alt yapısı güçlenmiş; bilgi toplumu insanı evinden çalışmaya, internet aracılığıyla alışveriş yapmaya ve eğlenmeye başlamıştır. Sanayi toplumunda evleri, fabrikaları, okulları enerji sağlamak için birbirine bağlayan elektrik ağlarının yerini; bilgi toplumunda bilgi sağlamak ve bilgi aktarmak için insanları birbirine bağlayan iletişim ağları almıştır (Tonta ve Küçük, 2005).

Eğitim Değişiyor

Bilgi seviyesi yüksek, bireysel ve evrensel bir kültüre sahip, sağlıklı bir toplum yetiştirmeyi amaçlayan eğitim; her dönemde ve her toplumda toplumun tüm kesiminin ilgi alanına girmektedir. Toplumda meydana gelen her türlü değişimden sorumlu olması nedeniyle eğitim, değişime hem öncülük etmek hem de ayak uydurmak durumundadır. Bir ülkenin huzuru ve mutluluğu; ülke toplumunun nitelikli ve sürekli bir eğitim almasına bağlıdır. Bu yüzden toplumun eğitim düzeyi, gelişmenin en önemli itici gücü ve verimlilik artışının en önemli unsurudur (Çakmak, 2008).

Alvin Toffler’ın (1981) ileri sürdüğü üçüncü dalgada, başka bir deyişle sanayi toplumundan bilgi toplumuna geçişte, eğitimde köklü değişiklikler gözlenmiştir. Yaşamın her alanındaki değişmelere paralel olarak eğitimin de büyük değişim ve dönüşüm geçirdiği görülmüştür. Bu dönemde eğitim bir yandan daha önce görülmemiş düzeyde önem

kazanırken, diğer yandan en çok tartışılan olgulardan biri olmuştur. Nitekim Saygılı'nın (2013) da belirttiği gibi tüm toplumsal süreçlerde ve yapılarda eğitim; üzerinde en çok konuşulan, tartışılan, eleştirilen ve değişime uğrayarak sürekli yenilenen alanlardan biridir ve bireysel, toplumsal ve evrensel boyutta sürekli güncellenmektedir. Dolayısıyla bu dalgalar, sosyal, kültürel ve ekonomik oluşumları olduğu gibi, toplumsal dönüşüm aracı olan eğitimi de değişime zorlamış ve derinden etkilemiştir. İkel toplumlarda; yerleşik toplumsal kural, düzen ve hareketlilik bulunmamaktadır. İnsan ilişkileri basit yapıdadır. Bu topluluklarda eğitim informaldır. Varış'ın (1987) da belirttiği gibi nüfusu az ve sınırlı ikel bir kabileden insanoğlu, bir yandan temel gereksinimlerini karşılamak için kullandığı araç ve gereçleri geliştirmeye çalışmış, diğer yandan toplumdaki çocuk, genç ve yetişkinlere örgün olmayan bir eğitim vermiştir. Böyle bir toplumda birey, canlı ve cansız çevresiyle etkileşim yoluyla öğrenme sürecinden geçmiştir. Örnek olarak balıkçılıkla geçinen ikel bir kabileden çocuk, babasının peşine takılarak balık avlamayı öğrenmiştir.

Tarım toplumu ikel topluluktan sonra gelen aşamadır ve bu dönemde özellikle toprağın işlenmeye başlaması toplumsal yaşamı dönüştürmüş, farklı bir yaşam biçimi ortaya oluşturmuştur. Çünkü tarım, yerleşik yaşamı beraberinde getirmiş ve belirli toplumsal kurallar oluşturulmuş ve bir toplumsal düzen çerçevesinde yaşam başlamıştır. Görüldüğü gibi tarım toplumunda toprağın işlenmesi ve verimli hale getirilmesi sağlanmıştır. Özetle toprakla ilgili bilinmesi gereken tüm bilgi birikimi, o toplumun eğitim çerçevesini oluşturmuştur. Tarım toplumunda bizzat yaparak-yaşayarak öğrenme ve deneme yanılma yoluyla öğrenme gerçekleşmektedir. Bilgi ise kuşaktan kuşağa aktarılmaktadır (Çötük, 2006). Özetle tarım toplumunda eğitimin yönetenlerle sınırlı tutulduğu, kitlelerin eğitiminin önemsenmediği ve eğitimde tekrara ve ezbere dayalı bir anlayışın benimsendiği görülmüştür.

Sanayi toplumunda arazinin yerini makine almış; zenginlik ve saygınlık geniş arazi sahibi olanların değil, makine sahibi olanların olmaya başlamıştır. Bu dönemde geçerli işlev

“iş gücü” olmuştur (Özden, 2002). Sanayi toplumunda üretilen mal ve hizmetler sürekli geliştirilmeye çalışılmaktadır. Aynı mal ya da hizmet daha ucuza ve daha kısa zamanda üretilmeye çalışıldığı için eğitim gelenekseldir (Tonta ve Küçük, 2005). Sanayi toplumundan sonra bilim ve teknolojiadaki gelişmeler ile toplumsal alanlarda meydana gelen değişimler, eğitim sistem ve anlayışlarını da köklü biçimde değiştirmiştir (Özdemir, 2011).

Sanayi toplumunda pozitivism egemen olmuş, pozitivismin gereği olan rasyonellik (akla uygun, aklın ilkelerine göre hareket etme, yargılar ortaya koyma) öncelik kazanmıştır. Dolayısıyla eğitim, pozitivist bir anlayışla ele alınmıştır. Nitekim sanayi toplumunun teknolojileri, başka bir deyişle sanayi toplumunda kullanılan bilgi, yalnızca maddi üretimi karşılamakta kullanılmıştır. Sanayi döneminde Rönesans ve Reform hareketleri sayesinde bireyin eğitimle gelişeceğinin önemi anlaşılmıştır. Bilginin tüm kitlelere mal edilmesi ve bilginin kamusallaşması durumu, kitlesel eğitimi ortaya çıkarmıştır. Kitleselleşen bu eğitim sistemi ile bireyler geleneksel düşünceden ayrılıp mekanik düşünceye sahip olmuşlardır (Çötük, 2006). Özetle, sanayi toplumunda eğitimin yalnızca yönetenlerle sınırlı tutulmadığı ve herkese eğitim anlayışı bağlamında kitlelere yaygınlaştırıldığı, sorgulayıcı ve eleştirel bir eğitim anlayışının benimsendiği görülmüştür.

Bilgi toplumunda ise makinenin yerini bilgi almıştır. Bu dönemde arazi ve makine sahipleri değil, bilgi sahibi olanlar kazanmaya başlamıştır. Çünkü bir ürünün nasıl gerçekleştirileceği bilgisine sahip olanlar sermaye ve güç elde etmeye başlamıştır. Bilgi toplumunda geçerli işlev “bilgi” olmuştur (Özden, 2002). Yeni teknolojilerin gelişimiyle birlikte bilgi sektörü, bilgi üretimi, bilgi sermayesi ve nitelikli insan faktörü önem kazanmıştır. Böylece ortaya çıkan bilgi toplumunda; eğitimin sürekliliği ön plana çıkmış, iletişim teknolojileri, bilgi otoyolları, elektronik ticaret gibi yeni gelişmeler ile ekonomik, sosyal, kültürel ve politik açıdan sanayi toplumunun ötesine geçilmiştir. Dolayısıyla bu süreçte eğitimin yeni tanımı; “kişide kendi öğrenme durumu hakkında farkındalık yaratılması

yoluyla, daha üst zihinsel yeteneklerini ortaya çıkarıp geliştirmesi ve bu arada da değişen çevresel koşullara uyum gösterebileceği bilgi, beceri ve davranışları sürekli olarak güncelleyebilmesi için uygun öğrenme ortamlarının yaratılması süreci” biçiminde yapılabilir (Genç ve Eryaman, 2007).

Bilgi toplumunda, sanayi toplumundaki geleneksel eğitimin yerini müşteri odaklı ve sürekli eğitim almıştır (Tonta ve Küçük, 2005). Bilgi toplumu yapısında yaşayarak ve yaşam boyu öğrenme gündeme gelmiş, eğitim okul duvarlarını aşarak her yerde ve her zaman gerçekleşmeye başlamış, bilgiye dayalı ekonomik sistemler ve transfer olabilen enformasyona dayalı paraya ortaya çıkmıştır. Bilgi devriminin yaşanmasıyla bilgisayar teknolojilerinin kullanıldığı bilgi organizasyonları ve bilgi çalışanları meydana gelmiş, işgücünde bir azalma yaşanmıştır. Küçük aile tipi, yerini çekirdek aile tipine bırakmış ve bireysel yaşam söz konusu olmaya başlamıştır. Bilgi toplumunda bilgi hâkimiyetine dayanan mücadeleler yaşanmıştır. Yönetim anlayışının bilgiye dayalı hale gelmesiyle yöneticilik de profesyonel bir meslek durumuna gelmiştir (Arklan ve Taşdemir, 2008). Bu dönemde teknolojinin hızlı dönüşümü, her alanda meydana gelen hızlı değişme ve gelişmeler, insan kaynağına gösterilen yoğun ilgi, bilgi temelli organizasyonlar, öğrenen örgütler ve yaşam boyu öğrenmeyi ilke haline getiren insan modeli yükselen değerler olarak ortaya çıkmıştır (Fındıkcı, 2001).

Bilgi toplumunda eğitim paradigmasındaki değişimin temelinde, bilginin doğasına yönelik anlayışın değişmesi yatmaktadır. Sanayi toplumunda, pozitivist bilim geleneği içinde bilginin mutlak ve kesin bir doğruluğa sahip olduğuna inanılmıştır. Bu doğrultuda eğitimin amacı da bu mutlak ve değişmez doğrulara ilişkin bilgilerin disiplinli ortamlarda -okullarda- öğrencilere aktarılması olarak görülmüştür. Oysa bilgi toplumunda, bilginin doğasına ilişkin anlayış değişmiş; bilimsel doğru ve yargıların mutlak olmadığı ve bunlara ilişkin bilginin geçici olduğu kabul edilmiştir. Dolayısıyla yeni paradigma, öğrencinin bilgiyle yüklenmesini değil; bilgi üretme kapasitesinin artırılmasını amaç edinmiştir (Aykaç, Günaydın ve Yılmaz,

2011). Özetle, bilgi toplumunda herkese eğitim anlayışından yaşam boyu eğitim anlayışına geçildiği ve eleştirel düşünme yerine de yaratıcı düşünme anlayışının benimsendiği görülmüştür.

Sanayi ve bilgi toplumunda eğitim anlayışı Tablo 2’de görülmektedir (Şişman, 2002).

Tablo 2

Sanayi ve Bilgi Toplumunda Eğitim

Eğitimin Öğeleri	Sanayi Toplumunu	Bilgi Toplumu
Öğretmen	Bilen, uzman, bilgiyi aktaran	Yönlendiren yol gösteren
Öğrenci	Dinleyen, edilgen, bireysel başarı	Etkin, katılımcı, takım başarısı
Yönetici	Kuralları uygulayan	Öğretim lideri
Öğretim	Bireysel çalışma	Takım çalışması
Program	Standart içerik	Değişken, esnek içerik
Başarı ölçütü	Kazanılan bilgiyi aktarma	Konu ve kavramları çok boyutlu tanımlama

Günümüz bilgi toplumunda; eğitimde yaş sınırları ortadan kalkmış ve yaşam boyu eğitim kurumsallaşmıştır. Eğitim, yerel ve ulusal olmanın yanı sıra uluslararası bir boyut kazanmıştır. Eğitim kurumları ile diğer kurumlar arasında daha yakın bir ilişki ortaya çıkmıştır. Bilgi toplumunda eğitim bireyselleşmiş, eğitimde bireysel farklılıklar daha fazla önemsenebilir başlamıştır. Ayrıca öğrenme kaynakları zenginleşmiştir.

Okullar Değişiyor

Toplumsal dönüşümler, okulları da değiştirmiştir. Çağdaş toplum, sosyal yaşamını sürdürebilmek için çeşitli kurumlar oluşturmuş; eğitimin kurumsallaşması için de okullar kurulmuştur. Başlangıçta yalnızca okuma-yazma ve aritmetik öğretmekten sorumlu okulların işlevi zamanla değişmiştir.

Sanayi toplumunda okullar, yegâne amacı öğrencileri bugün ve gelecek için gerekli bilgiyle yüklemek olan kurumlar olarak hizmet görmüştür. Bu bilgilerin yaşamda

uygulanması çok önemli olmadığı gibi öğrenilecek bilgilerin yalnızca üretim alanında, pratikte uygulanması önemli görülmüştür. Bununla birlikte okul, aynı zamanda öğrencinin ülke ve dünya hakkında da bilgi sahibi olmasını amaçlamış; bu amaca uygun olarak okul, öğretmen ve ders kitapları birlikte hareket etmiştir. Sanayi toplumunun okulundaki anlayışa göre öğrenme, sadece okul sınırları içinde gerçekleşmekte ve bilgi okulda öğreticiler aracılığıyla öğrenilmektedir (Çötük, 2006).

Sanayi toplumunda fabrikaya benzer bir yapıda ele alınan okullarda, öğrenciler önceden belirlenmiş olan amaçlara ve kurallara uygun davranışları koşulsuz biçimde sergilemek durumundadırlar. Bu okullarda öğrenci başarısı, davranışçılık akımının da etkisiyle süreç sonunda yapılan sınavlarla ölçülmekte ve öğrencilerin önceden belirlenmiş davranışları ve yeterlikleri kazanıp kazanmadıkları ya da ne düzeyde kazandıkları belirlenmeye çalışılmaktadır. Pozitivizmin ve onun sosyal bilimlere yansıyan akımı olan davranışçılığın temel ilkeleri olan nedenselliğe, nesnellığe, deneye dayalı ve tüm sürecin ayrıntılı biçimde kontrol altına alındığı yaklaşım yoluyla eğitimde programlı öğretim, tam öğrenme modeli gibi çeşitli modeller geliştirilmiştir. Bu modeller aracılığıyla standart bilgi, beceri ve davranışlara sahip insan tipinin yetiştirilmesi amaçlanmıştır (Özdemir, 2011).

Sanayi toplumunda okul özerk; ancak katı, bürokratik ve hiyerarşik bir yapıda olmuştur. Ne toplum ne de bir başka sivil kuruluş, okulların karar alma süreçlerine katılmamışlardır. Sanayi toplumunda kararlar, sadece okulun yöneticisi tarafından verilmiş, geleneksel okul sistemi benimsenmiştir (Çötük, 2006).

Bilgi toplumunda öğrenen bir örgüt olarak okul; sosyal ve teknolojik gelişmeleri yakından izleyen ve gerekli değişimleri yapan, hızla artan bilgi birikimini dikkatlice izleyen ve bilgi üretimine katkı sağlayan bir yapı özelliği sergilemiştir. Aynı zamanda okul, toplumsal yaşamı şekillendiren ve sürekli değişim ve gelişimi ilke edinen bir kurum olmuştur. Bilgi toplumunda okul, öğrencilere bilgi yönetimi becerisi kazandıran bir örgüt halini almıştır

(Parlar, 2012). Buna göre bilgi toplumunda öğrenmeyi öğrenme söz konusu olduğundan, okullar da bireylerin öğrenmenin yol ve yöntemlerini keşfetmelerini sağlamaktadır. Bu noktada okul, bireyin farklılıklarını da tanınmasına yardımcı olur ve ona öğrenmesi için seçenekler sunmaktadır. Bilgi toplumunun okulunda amaç öğrenen okul olmaktır (Çötük, 2006). Bilgi toplumunda okullar bilgiye ve yeniliğe açık, ekip çalışması yapan, diğer toplumsal kurumlarla işbirliği içinde olan, tüm gün kullanıma açık, zengin sosyal etkinlikler sunan, projeler geliştiren kurumlardır.

Bilgi toplumunda okul tam zamanlı olarak çalışan, bilgi üretmede rol üstlenen, yetişkinlerin de gittiği bir yere dönüşmüştür. Bununla birlikte eğitimde okulun rolü de azalmıştır; çünkü eğitim yalnızca okullarla sınırlı tutulmamaktadır. Özellikle e-egitim uygulamaları (uzaktan eğitim, sanal eğitim vb.) ile dört duvarla çevrili olarak tanımlanan mekân, değerini kısmen kaybetmiştir. Ayrıca eğitim okulda verildiği gibi, bireylerin yetişkinlikte çalıştıkları kurumlarda da sürekli olarak verilmektedir. Öte yandan bilgi toplumuyla değişen iş sektörü ve gözde mesleklerin varlığı nedeniyle okullar da sürekli olarak kendilerini güncellemek zorunda kalmaktadırlar (Çötük, 2006).

Öğrenciler Değişiyor

Toplumsal dönüşümler öğrenci profilini de değiştirmekte, öğrencilerin sahip olmaları gereken becerileri artırmaktadır. Değişen toplumsal yaşam öğrencileri değiştirmekle kalmamış; onlara sunulacak eğitimin özelliklerini de değiştirmiştir.

Sanayi toplumunda eğitimin amacının öğrenciye/bireye yönelik değil topluma yönelik olması, eğitimin önceliğinin öğrencinin kişisel gelişimine değil, topluma ve toplumun istikrarına verilmesine neden olmuştur. Bu durum sanıldığığının tersine dönemin sosyal sorunlarını çözümlenememiş; aksine bireyin bireysel farklılıklarının temele alınmadığı bir sistemde, bireyi pasif ve edilgen konuma getirmiştir. Bu süreçte birey, aldığı kitle eğitimiyle

ancak kitle halindeyken kendini önemsemiş ve farklılıklarını sindirmeye çalışmıştır. Bu dönemdeki fabrika benzetmeli eğitim anlayışında öğrenciler ham madde olarak görülmüş ve toplumun istediği yönde biçimlendirilmiştir. Bu toplum tipinde öğrencilerin zihni boş bir kutu gibidir ve eğitim yoluyla istenilen şekilde doldurulur. Zekâ sabittir, değişmez bir nitelik taşır. Bu anlayışa göre bazı öğrenciler daha zekidir, bazıları değildir (Çötük, 2006).

Sanayi toplumunda öğrenci pasiftir, kendisine sunulan içeriği pasif bir şekilde özümser. Görevi öğretmenin aktardığı bilgileri almaktır. Öğrenci işbirliği içinde değil bireysel olarak çalışır. Akademik başarı önemlidir ve öğrenci diğer arkadaşlarıyla rekabet eder. Bu anlayışa göre öğrenci öğretmenin otoritesinde öğrendiklerini biriktirmek, itaatkâr, disiplinli ve uslu olmak zorundadır.

Bilgi toplumunda eğitimde bireyin öncelikli olması nedeniyle bireyin öğrenme hızı, onun kapasitesi ve kendine özgü öğretim yöntemi önceliklidir. Bilgi toplumunun öğrencisi kendini tanıyabilir, bireysel farklılıklarına göre öğrenme yöntemini seçer. Öğrenci araştırır, sorgular, bilgiyi nerede, ne şekilde kullanacağını bilir (Çötük, 2006). Öğrenci bu süreçte, kendisine sunulanı aynen alıp kabul etmek yerine, çevresindeki her türlü fırsat ve olanaktan yararlanarak (etkileşim ve iletişim yoluyla) bu süreçte etkin bir rol alır (Yaşar, 1998). Bilgi toplumunda öğrenci merkezli bir eğitim anlayışı egemendir. Öğrenci, öğrenme sürecinde etkindir, öğrenme sorumluluğuna sahiptir ve araştırmacı kimliğiyle projeler geliştirir. Bilgi toplumunda öğrenci “öğrenmeyi öğrenen” konumunda, dinamik, etkin, bilgiye ulaşan, yorumlayan ve geliştiren, iş birliği yapan, eleştirel düşünen, yaratıcı özelliklere sahiptir.

Son yıllarda ekonomistler tarafından ortaya atılan; ancak eğitimcilerin de dikkat etmeleri gereken konu ise eğitimin hedef kitlesini oluşturan kuşaklardır. TDK (Türk Dil Kurumu) Sözlüğüne (2016) göre kuşak, “yaklaşık yirmi beş, otuz yıllık yaş kümelerini oluşturan bireyler öbeği, göbek, nesil, batın, jenerasyon” olarak tanımlanmaktadır. Başka bir tanımla, aynı tarihsel zamanda ve aralıklarda doğan, ekonomik ve sosyal hareketlerden

oluşmuş zaman aralıklarına ya da belli bir sosyal gruba mensup olanlar için yapılan tanımlamalara kuşak (jenerasyon) denilmektedir. Yetişme tarzları ve içerisinde buldukları ortam değişikliklerinden kaynaklı farklılıklara sahip olan kuşaklar arasında; karakterleri, çalışma yaşamları ve sosyal yaşamları bakımından önemli ayrımlar bulunmaktadır (Adıgüzel, Batur ve Ekşili, 2014). Her kuşak, hem içinde yaşadığı toplumdaki etkilenmekte hem de düşünce ve eylemleriyle toplumlara da etkilemekte ve değiştirmektedir. Bu değişim, kuşaklar arasındaki farklılıkları ortaya çıkarmakta ve değişimin bazı etkilerinin diğer kuşaklar aracılığıyla devam ettirilmesini sağlamaktadır (Altuntuğ, 2012).

Alanyazındaki çeşitli kaynaklar, kuşaklar ile ilgili tarih aralıklarını ve kuşağa ait özellikleri farklı biçimlerde sınıflandırmışlardır (Özer, Eriş ve Timurcanday, 2013). Yapılan inceleme ve araştırmalar, 4 ana kuşaktan bahsetmektedir. Farklı adlarla ifade edilen bu 4 kuşak, en genel biçimiyle; 1- Baby Boomers (1946-1964 arası doğumlular) 2- X Kuşağı (1965-1979 arası doğumlular) 3- Y Kuşağı (1980-2000 yılları arası doğumlular) 4- Z Kuşağı (2000 yılından sonra doğumlular) olarak sıralanmaktadır.

Bu kuşakların özellikleri şöyle belirtilmektedir (AçıkBilim, 2013; Öztürk, 2014):

Baby Boomers (1946-1964): İkinci Dünya Savaşı sonrası kuşak olarak da adlandırılmaktadır. İkinci dünya savaşı sonrasındaki doğum patlaması döneminin çocukları olan bu kuşak, savaş sonrasında genişleyen ekonomi ile belirli bir gelir standardında yaşamıştır. Teknolojiden uzak olan bu nesil, teknolojiyi benimseyememiştir. İş sadakatleri yüksek olan bu kuşağın iş yaşamları için “çalışmak için yaşamışlardır” denilebilir. Bu nesil için “önce çocuklarına daha sonra ise anne ve babalarına baktılar” ifadesi de kullanılmaktadır. Sadakatlilik ve kanaatkârlık duyguları oldukça yüksek olan bu kuşak, ülkemizin %19’unu oluşturmaktadır. Bu kuşağın temel özellikleri aşağıdaki biçimde verilebilir:

- İletişim şekli olarak yüz yüze sohbeti tercih etmektedirler.
- Problem çözümünde geçmişteki deneyimleri kullanarak çözüm arayışındadırlar.

- Gelecek ile ilgili yaşam beklentileri emeklilikte rahatlık ve düzenli bir yaşamdır.
- Geleneksel sınıf ortamına alışık olan bu kuşak için; soru-cevap tekniği, geribildirim ve derse katılım ile öğrenen, bir eğitici, öğretmen ya da otorite figürü vazgeçilmezdir.

X Kuşağı (1965-1979): İş motivasyonları yüksek olan bu kuşak, iş yaşamlarında çalışma saatlerine uyumludur. Belirli bir çalışma süresinden sonra kademe atlayabileceklerine inanan ve sabırlı olan bu kuşaktaki bireyler yaşamak için çalışırlar. Birtakım icatlara, buluşlara şahitlik eden bu kuşak pek çok dönüşüm yaşamıştır. X kuşağı; darbeler, Vietnam Savaşı, Berlin Duvarının yıkılması, soğuk savaşın bitmesi ve globalleşme gibi bir tarihi sürece tanıklık etmiştir. Bu kuşak bir yandan da yüksek yaşam beklentilerini karşılayamamaktan şikayetçidir. Bu kuşak, bilgisayar sistemlerinin dönüşümü ve buna bağlı değişen iş yapış şekillerine uyum sağlamaya çalışmaktadır. Ülkemizin %22'sini oluşturan bu kuşağın Bir önceki kuşağın mütevazî beklentilerinin yanı sıra çok daha talepkâr olduğu söylenebilir. Bu kuşağın özellikleri şöyle sıralanabilir:

- Evlilikte boşanmayı yaşamış ya da tanık olmuşlardır.
- Kariyerlerinde birkaç kez iş değiştirmişlerdir.
- Din, ırk ve sınıf farklılıklarını sağduyu ile karşılamaktadırlar.
- İletişim şekli olarak e-posta ve telefonlara alışkındırlar.
- Problem çözümünde farklı çözümler üzerine kafa yormakta ve çevresindekilerle tartışarak bir sonuca varmaktadırlar.
- İş yaşamına karşı iş-yaşam dengesini sağlamaktadırlar.
- Kendi kendine çalışarak ve okuyarak bilgiye hâkim olmak istemekte; bu yüzden e-öğrenme sistemine yatkınlık göstermektedirler.
- Kendilerinden beklenenleri bilmek ve kendilerini ona göre planlamak istemekte; örneğin bir sınav yapılacaksa içeriğini önceden bilmek istemekte ve kendi

programlarını yapmakta, aldıkları eğitim ve üniversite sınavlarında kazandıkları puan, iş ve meslek yaşamlarını önemli ölçüde belirlemektedir.

Y Kuşağı (1980-2000): Kuşaklar arası farklılığın en çok hissedildiği kuşak olan Y kuşağı bağımsız olmayı sever. Bu kuşaktaki bireyler özgürlüklerine düşkün ve iş yaşamlarında farklıdır. Mesai saati kavramına sıcak bakmayan bu kuşak, iş saatinden çok işe odaklanmak istemektedir. Dolayısıyla bu kuşağı işin bir parçası durumuna getirmek oldukça önemlidir. Bir an önce yönetici olmak ya da kendi işlerini kurmak isteyen bu kuşak; iş yaşamını daha rahat para harcamak için istemektedir. Y kuşağı aşırı bireyci ve otorite tanımama özelliği dolayısıyla uyumsuz ve kendisinden farklı düşünenleri acımasızca eleştiren bireyler olarak tanımlanmaktadır. Bu kuşak ülkemizin %35'ini oluşturmaktadır. Globalleşme, aşırı bireycilik, sürekli imge bombardımanı yapan medya gibi çevresel etmenlerle büyüyen bu kuşağın eğitim ve iş yaşamında talepkâr ve gerçekçi olmayan hedefleri bulunmaktadır. Sosyal medya kuşağı olarak da adlandırılan bu kuşak; internet, sosyal medya, akıllı telefonlarla haşır neşir olan bir kuşaktır. Bir önceki kuşaklarla iletişim kurmakta zorlanan; ancak onlardan daha esnek olan bu kuşağın özellikleri şöyledir:

- Teknoloji ve özellikle iletişim teknolojilerini çok iyi kullanmaktadırlar.
- İletişim şekli olarak e-posta ve telefonlara kısa mesajlar, twitler ve hatta selfiler eklemektedirler.
- Kendilerini sosyal medya aracılığıyla ifade etmektedirler.
- Problem çözümünde interneti, çeşitli blogları ve beyin fırtınasını tercih etmektedirler.
- Grup çalışmasına yatkındırlar, ekip içinde etkili bir şekilde çalışabilmektedirler
- Gelecekle ilgili büyük endişeleri bulunmaktadır ve kendilerini neyin mutlu edeceğini tam olarak bilmemektedirler.
- SBS'lerden, TOEFL'lara bir önceki kuşaktan çok daha fazla sınava maruz kalmakta; bu nedenle eğitim kurumlarına yabancılaşmaktadırlar.

- Kendilerinden önceki kuşaklara göre dikkat süreleri çok kısadır; ancak örgün ya da yaygın öğretim sistemi dışında da her alanda öğrenmenin keyifli olduğunu düşünmektedirler.
- Sosyal medya araçları, gruplar gibi araçlar üzerinden kendi öğrenim süreçlerini düzenleyebilmektedirler.
- Eğitimcilerin onların öğrenme biçimlerini ve teknoloji ile kurdukları bağı anlayamadıkları ve eğitim ortamına teknoloji ve medya ile daha etkin bir eğitim ortamı oluşturmada onlara danışılması gereken bir kuşaktır.

Z Kuşağı (2000 ve sonrası): 2000 yılı ve sonrası doğan bu kuşak internet ve mobil teknolojileri kullanmayı sevmektedir. Bu kuşak günümüzde yaygın olan akıllı telefonlar, İpad'ler ya da tablet bilgisayarlar ile her alanda aktiftirler. Özellikle internet aracılığıyla sosyalleşmeyi tercih eden bu kuşağın diğer kuşaklardan farklı olarak, internet ve teknoloji ile doğdukları ileri sürülmektedir. Bu kuşak ülkemizin %17'sini oluşturmaktadırlar. Bu kuşaktakiler oyuncak yerine İpad'lerle oynamakta ve teknoloji ile birlikte büyümekte; bu yüzden de çabuk tüketen bir kuşak özelliği taşımaktadır. Z kuşağı sokakta saklambaç oynamanın tarihe karıştığı süreçte büyük oranda tabletlerle sosyalleşen bir kuşaktır. Küçük ve şanslı bir azınlık ise şehirden göç eden aileleri sayesinde ekolojik yaşam alanlarında doğal yaşamı keşfederek büyümektedir. Ailelerinin, yaşamlarındaki hemen hemen her detaya müdahil olduğu, fazla teknoloji ve çokça uyaranla birlikte büyüyen bu kuşağın aynı zamanda birçok uyaranla ilgilenebilmeleri en çok dikkat çeken özelliğidir. Bu kuşak:

- Sanki doğarken teknoloji ile doğan, teknolojiye çok kolay uyum sağlayan,
- Ailelerin, özellikle de annelerin kendilerini çocukların yaşamlarında pek çok alanı düzenlemekten sorumlu hissettikleri,
- Dikkat sürelerinin kısa olmasına karşın aynı anda birden çok konu ve olguyla ilgilenebilen,

- Ekolojik, doğal ve teknolojiden uzak eğitim ortamlarına ihtiyaç duyan,
- Proje bazlı konular, ödevler, temalar ile öğrenme sürecini keyifli duruma getiren, öğrenmek istediği konuyu aşama aşama araştırarak ve bilgiyi oluşturarak, sunum yoluyla kendini ifade eden ve interaktif bir öğrenme ortamı yaratmaya çalışan bir kuşaktır.

Kısacası Baby Boomer'lar (BB); savaş sonrası her şeyin dönüştüğü zamanın kuşağıdır ve ideolojilerin, hazzın ve düzene başkaldırmanın temsilcisidirler. Sadık, ilkeli, idealist, fedakâr, bireyci, bohem, asi, sanata, estetiğe ve özgürlüklere değer veren bir kuşaktır. BB'lar, isyankârlığın romantizmini, haksızlıklara başkaldırarak dengelemektedirler. Tüketim toplumunun etkisine girmedikleri için, belirgin bir tüketici profili inşa etmekten uzak olmuşlar, daha çok kitlesel tüketimin ve kitlesel pazarlamanın izlerini taşımışlardır. Teknoloji çağının içine doğan X kuşağının temsilcileri ise, hem teknolojik yeniliklerden beslenerek daha donanımlı ve beceri sahibi bir profil çizmişler, hem de önceki kuşağın mirasını devraldıkları için, hep onların gölgesinde kalmışlardır. X'ler, tüketimin kitlesellikten uzaklaşmaya başladığı ve sosyal pazarlama anlayışının yükselişe geçtiği bir döneme tanıklık etmişlerdir. Bilgi çağı tarafından şekillendirilen Y kuşağı ise, bireyci, tüketimci, anlık zevklere odaklı ve sadakat duygusundan uzaktır. Buna karşın; sürdürülebilirlik, etik, sosyal sorumluluk gibi kavramlara sahip çıkmakta ve yaşamlarını bu değerlerle anlamlandırmakta; tüketici kimliğinden vazgeçmeden bu kimliği ahlaki ölçütlerin içine çekmeye çalışmaktadırlar. Z'ler ise; internetin, hızın ve hemen şimdinin kuşağıdır. Bu kuşak, hem tüketimden etkilenmekte hem de tüketim yönelimlerini etkilemektedir (Altuntuğ, 2012). Deneçli ve Deneçli (2012) kuşakların özelliklerini şöyle özetlemektedir:

Tablo 3

Kuşaklar ve Özellikleri

Kuşaklar	Baby Boomers	X Kuşağı	Y Kuşağı	Z Kuşağı
Özellikleri ve Değerleri	<ul style="list-style-type: none">• Sadakat duyguları yüksek• İşkolik• Takım çalışmasına önem veren• Kanaatkâr• Rekabetçi• Teknolojiye uzak	<ul style="list-style-type: none">• Sadakat duyguları değişken• Otoriteye saygılı• Topluma duyarlı• İş motivasyonları yüksek• Kanaatkâr• Kaygılı• Teknolojiyle ilişkisi düşük	<ul style="list-style-type: none">• Sadakat duyguları az• Otoriteyi zor kabullenen• Bağımsızlığına düşkün• Çok sık iş değiştiren• Bireyci• Teknolojiyle büyüyen	<ul style="list-style-type: none">• İşbirlikçi• Yaratıcı• Teknoloji ile doğan

Aileler Değişiyor

Eğitimin toplumsal dönüşümlerden en çok etkilenen girdilerinden biri de ailedir. TDK (Türk Dil Kurumu) Sözlüğüne (2016) göre aile “Evlilik ve kan bağına dayanan, karı, koca, çocuklar, kardeşler arasındaki ilişkilerin oluşturduğu toplum içindeki en küçük birlik” olarak tanımlanmaktadır. Aile, çocuğun çok yönlü gelişmesinde en önemli sosyal kurumlardan biridir.

Çevrenin bir ürünü olan insanın kişiliğinin oluşmasında, toplumsallaşmasında ve yetkin bir kişi olmasında ailenin rolü çok büyüktür. Başka bir deyişle, ailenin toplum yapısı içindeki önemi yadsınamaz. Toplumun değerleri, tutumları ve kültürünün özellikleri çocuklara aile aracılığıyla aktarılmaktadır. Yaşamla ilgili tutum ve değerlerin büyük bir kısmı bireylere ilk olarak ailede öğretilmektedir. Okuldan önce çocuklar aile içinde gelenekleri, görenekleri öğrenmektedirler. Bireylerin yetişkin kimlikleri, aile içinde aldığı eğitimin izleriyle birlikte biçimlenir. Yapılan araştırmalar ailedeki şartların çocukların okul yaşamları ve akademik başarıları üzerinde olumlu bir etkisi olduğunu göstermektedir (Deveci, 2008).

Aile, bireyi ve toplumu hem etkileyen hem de birey ve toplumdan etkilenen sosyal bir kurumdur. Aile kurumunda, zaman içerisinde gerçekleşen her türlü değişim ve dönüşümün izlerine rastlanmaktadır. Bu değişim ve dönüşümler aile üzerinde bazen olumlu bazen de

olumsuz, bazı durumlarda hem olumlu hem de olumsuz etkilere yol açmıştır (Yaşar Ekici, 2014).

Tarım toplumunda aile yapısı geniş aile, sanayi toplumunda çekirdek aile, bilgi toplumunda nükleer aile, bilgi toplumu ötesinde de klon aile yapısına dönüşmüştür (Fidan, 2009). Günümüzde:

- Giderek küçülen,
- Annelerin de çalıştığı,
- Beklenti düzeyi yüksek,
- Daha az çocuk sahibi,
- Daha çok dağılma özelliği gösteren,
- Sorgulayıcı ve eleştirici,
- Çocuklarına düşkün ve bağımlı bir aile yapısının oluştuğu görülmektedir.

Günümüz dünyasında meydana gelen hızlı değişim ve dönüşümlerle birlikte ailenin konumu da hızla değişmekte; aile içindeki roller, fonksiyonlar ve yapısal faktörler yeniden oluşturulmaktadır. Kurumsal olarak ailenin çöküşünden ziyade dönüşümünden bahsedilmesi daha doğru bir yaklaşımdır. Günümüzdeki yeni aile yapıları, çeşitli koşulların etkisiyle hızla dönüşmektedir. Bu bağlamda küçük aile yapılarının ortaya çıkmakta, boşanma oranları ve nikâhsız evlilikler çoğalmakta, ev içi roller dönüşmekte, komşuluk ve akrabalık gibi geleneksel ilişki formları zayıflamakta, dinin kuşatıcı doğasının aileyle irtibatı gevşemektedir. Bu gibi etkiler sebebiyle aile, bugün pek çok etkiye açık olacak şekilde sarsılmaktadır. Meydana gelen tüm bu etkiler Türk ailelerini de kapsamaktadır. Dolayısıyla ailenin dönüşümü sadece toplumun geleceğine ilişkin endişeleri değil, aynı zamanda onun dinle ilişkisinin altını çizen alternatif yaklaşımları da esaslı bir şekilde ilgilendirmektedir (Subaşı, 2002).

Değişen Toplumda Öğretmen Nitelikleri

Günümüzde öğretmenlik, bir meslek olarak eğitimle ilgili olan sosyal, kültürel, ekonomik, bilimsel ve teknolojik boyutlar ile alanında özel uzmanlık bilgi becerisine sahip olan ve mesleki yeterlilik gerektiren bir uğraş alanı olarak kabul edilmektedir (Şişman ve Acat, 2003). Dolayısıyla eğitim sisteminin önemli bir ögesini oluşturan öğretmenlerin, öğrencilerini daha iyi yetiştirebilmesi için bazı niteliklere sahip olması gerekmektedir (İlhan, 2004). Öğretmen niteliği, tanımı oluşturanlara göre farklılık göstermekle birlikte ortak özelliklerden söz edilebilen bir kavramdır. Öğretmen nitelikleri ya da öğretmen yeterlilikleri kavramlarının yanı sıra öğretmenlerin sahip olması gereken özellikleri ifade etmek için etkili öğretmen, ideal öğretmen, iyi bir öğretmen gibi kavramların da kullanıldığı söylenebilir. Hangi kavram kullanılırsa kullanılsın önemli olan, öğretmenlerin öğrencilerini en iyi biçimde yetiştirebilmeleri için gerekli niteliklere sahip olmasıdır.

Öğretmenlerin hangi niteliklere sahip olması gerektiği tarih boyunca yanıt aranan konulardan biri olmuştur. Günümüzde de konu güncelliğini korumaktadır. Öğretmenlerin sahip olmaları gereken nitelikler söz konusu olduğunda alanyazında etkili öğretmenlerin niteliklerinden söz edilmektedir. Bu kapsamda öğretmenlerin nitelikleri *kişisel ve mesleki* olarak iki başlık altında ele alınmaktadır.

Davranış bilimleri, öğretmenin kişiliğinin sınıfta en önemli değişken olduğunu ve öğrencinin, öğretmenin tutum ve davranışlarından etkilendiğini göstermektedir. Bu nedenle, her öğretmen, mesleğinin gereklerini yerine getirmesi durumunda, sınıfta öğrencilerini hem akademik hem de kişisel özellikler bağlamında olumlu yönde etkileyeceğini bilmelidir.

Öğretmenler, mesleklerinin gereği olarak öğretmenlik becerilerine sahip olmalarının yanı sıra mesleğini doğrudan ya da dolaylı olarak etkileyen bazı kişisel niteliklere de sahip olmak zorundadır. Öğretmenlerin kişisel niteliklerini farklı bilim insanları farklı biçimlerde sınıflandırmışlardır. Örneğin Cruickshank, Bainer ve Metcalf (1999), öğretmenlerin kişisel

niteliklerini; isteklilik, sıcaklık ve mizah, güvenilirlik, yüksek başarı beklentisi, teşvik ve destekleyicilik, sistemlilik uyum gösterebilme/esneklik ve bilgililik olarak belirtmektedirler. Çelikten, Şanal ve Yenice (2005) ise öğretmenlerin kişisel özelliklerini; öğrencilere karşı açık görüşlü ve nesnel olma, öğrencilerin beklenti ve gereksinimlerini dikkate alma, eğitimle ilgili sorunları bilimsel yöntemlerle araştırabilme, eğitimde bireysel farklılıkları dikkate alma, yeniliklere ve gelişimlere açık olma, kendini sürekli yenileyebilme, toplumsal değişimleri anlayıp yorumlayabilme, eğitim teknolojisindeki gelişmeleri yakından izleme, araştırmacı bir yapıya sahip olma ve yüksek başarı beklentisi içinde olma şeklinde sınıflamaktadır.

Alanyazında öğretmenlerin kişisel nitelikleri farklı biçimlerde belirtilse de birbirlerine paralellik göstermektedir. Dolayısıyla öğretmenlerin kişisel nitelikleri alan yazına dayanarak aşağıdaki gibi özetlenebilir (Demirel, 2004; Erden, 2005; Eskicumalı, 2002):

Hoşgörülü, sabırlı ve anlayışlı olma: Öğretmen sabırlı ve anlayışlı olmalıdır. Bir sınıfta öğrenci sayısı fazla olabilir ve öğretmenin birbirinden farklı özelliklere sahip öğrencilerle uğraşması gerekebilir. Dolayısıyla öğretmenin sabırlı ve anlayışlı olması önemlidir. Öğrencilerine sabır ve anlayış gösteren öğretmen zamanla öğrencilerin dersi daha dikkatli dinlediklerini, öğrenmeye daha istekli olduklarını görebilir. Öğrencilerine hoşgörü ile yaklaşan öğretmen sınıf ortamında farklı görüşlerinin ortaya çıkmasını sağlayabilir. Öğrencilerine hoşgörü gösterip kendi öğrenmeleri için zaman tanıyan öğretmen, öğrencilerin öğrenmesini kolaylaştırır. Böylece sabırlı, anlayışlı ve hoşgörülü kişisel özelliklerine sahip öğretmen sabırlı, anlayışlı ve hoşgörülü öğrenciler yetiştirecektir.

Açık düşünceli ve esnek olma: Değişim, toplumun her alanında yaşanmakta ve okula sınıf ortamına da yansımaktadır. Dolayısıyla öğretmenin açık düşünceli ve esnek yapıya sahip olması önem kazanır. Açık düşünceli ve esnek bir öğretmen karşılaştığı yeni durumlara uyum sağlayabilir, sorunlara yönelik farklı çözüm önerileri getirebilir. Sınıf ortamında farklılıkları ve farklı düşünceleri ortaya çıkarabilir.

Sevecen ve esprili olma: Öğrencilerine sevecen yaklaşan öğretmen öğrencilerin sınıf ortamını ve okulu sevmelerine yardımcı olabilir. Okula daha istekli gelebilir. Sert, katı öğretmen davranışı öğrencileri okuldan uzaklaştırabilir. Ancak öğrencilerine sevecen yaklaşan öğretmen, öğrencilere okula yönelik olumlu tutum kazandırabilir. Ayrıca öğrencilerin akranlarıyla daha sağlıklı iletişim kurmalarına yardımcı olabilir. Esprili olan, dersi eğlenceli hale getiren öğretmen öğrencilerin motivasyonunu arttırabilir. Öğrenciler de öğretmenlerini model alarak olaylara esprili yaklaşma becerisi kazanabilir.

Başarıya odaklanma/Yüksek başarı beklentisi içinde olma: Öğretmen sınıfta bulunan öğrencilerin başarılı olabileceklerine inanırsa öğrenciler de kendilerinin başarılı olabileceklerine inanırlar. Çocuklar, model aldıkları öğretmenin kendilerinin başarılı olabileceklerine inandığını bilirlerse öğrenmeye daha istekli olurlar. Bu konuda öğretmen öğrencilerini desteklemeli ve her öğrencinin başarısının kendi yetenekleri doğrultusunda olduğunu ve dolayısıyla her öğrencinin başarısının birbirinden farklı olacağını unutmamalıdır. Bunun için öğrencilerin öğrenmelerine olanak sağlayacak öğrenme ortamları düzenlemelidir.

Güdüleyici, cesaretlendirici ve destekleyici olma: Öğrencilerini güdüleyen, cesaretlendiren ve destekleyen öğretmen öğrencilerin öğrenmelerini kolaylaştırır, onları birey olarak kabul ederek farklı yaşantılar geçirmelerine olanak verir. Böylece arkasında kendisini destekleyen, cesaretlendiren ve güdüleyen öğretmenin olduğunu bilen öğrenci, öğrenme ile ilgili keşifler yapabilir, farklı etkinlikler deneyebilir, kendileri yaparak yaşayarak öğrenirler.

Meslekler bireylerin kişisel özelliklerinden bağımsız olabilirler. Örneğin iyi bir doktor olmanın şartı, doktorluk mesleğini yapan bireyin iyi bir espri anlayışına sahip olmasına bağlı olmayabilir. Öğretmenlik, diğer mesleklerden ayrı olarak toplumun farklı kesimlerini oluşturan bireylerle etkileşim içinde gerçekleştirilen bir meslek olması ve hedef kitlesinin de farklı olması dolayısıyla bu mesleği yapan bireylerin sahip oldukları kişisel özelliklerin mesleği etkilediği profesyonel bir uğraştır. Öğretmenlerin yalnızca kişisel özelliklere değil,

meslekleri ilgili bilgi, becerilere başka bir deyişle mesleki özelliklere sahip olması, mesleklerini işlevsel bir biçimde yerine getirebilmeleri açısından önemlidir.

Öğretmenlerin kişisel niteliklerinin yanı sıra genel kültür, konu alanı bilgisi ve öğretmenlik meslek bilgisini içeren mesleki niteliklere de sahip olması gerekmektedir (Erden, 2005). Cruickshank, Bainer ve Metcalf (1995), öğretmenlerin sahip olması gereken mesleki nitelikleri; öğrencinin dikkatini çekme, çeşitlilik, öğretim zamanını etkili biçimde kullanmak, sorular sormak, açık bir öğretim gerçekleştirmek, öğrenci gelişimini izlemek, geri bildirimde bulunmak ve pekiştireç vermek olarak sıralamaktadır.

Gerekli mesleki niteliklere sahip öğretmen, öncelikle düzenlidir. Derslerine zamanında girer ve derse hazırlıklı gelir. Kendisine verilen süreyi etkili kullanır. Planlı olduğu için gereksiz uğraşlarla zaman kaybetmez. Meslektaşlarıyla iş birliği yaparak öğrencilere daha iyi nasıl öğreteceği konusunda onlardan yardım alır. Öğrencilerin biyolojik, fiziksel, psikolojik ve sosyo-kültürel özelliklerinin ve dolayısıyla bireysel farklılıklarının olduğunu bilir. Öğrencilere zengin öğrenme ortamları hazırlayarak onların üst düzey (problem çözme, yaratıcı düşünme, eleştirel düşünme, işbirliği yapabilme) ve üstbiliş (öz-yönetim, öğrenmeyi öğrenme) becerilerini edinmelerini sağlayabilir. Tüm öğrencilerin katılacağı etkinlikler tasarlar, öğrencilerin girişimciliğini destekler. Öğretmenlerin mesleki nitelikleri alan yazına dayanarak şöyle özetlenebilir (Demirel, 2004; Erden, 2005; Eskicumalı, 2002; Gürkan, 2001):

Öğretim etkinliklerini planlama: Öğretmenler, eğitim ve öğretim programları aracılığı ile öğrencilerine anlatacakları konuları ve ders içeriğini belirler. Öğretim programlarında öğretmene yol gösterecek içerik, yöntem ve teknikler yer almaktadır. Öğretmenin sınıf içinde öğrencilere ne anlatacağı belli olsa da bu içeriği kendi sınıf ve öğrenci özelliklerine göre planlaması gerekmektedir. Bu planlamayı yaparken öğrencinin bireysel özelliklerini, ilgisini, gereksinimini dikkate almalıdır. Öğretmen plan hazırlayarak zamanı etkili kullanır, farklı

işlerle uğraşmaz, karşılaşması olası sorunları belirleyip çözümler üretir. Böylece öğrencilerin öğrenmeleri kolaylaşır, öğrenciler neyi nasıl yapacaklarını daha iyi anlar.

Öğretim yöntem ve tekniklerinden yararlanma: Öğretim programında, belirtilen kazanımlara öğrencilerin ulaşması için öğretmenlere yol gösteren yöntem ve teknikler yer almaktadır. Öğretmenlerin öğretme-öğrenme sürecinde kullanılan yöntem ve teknikleri bilmeleri önemlidir. Derslerinde farklı yöntem ve teknik kullanan öğretmen, öğrencilerin öğrenmelerine yardımcı olur. Öğretme-öğrenme süreci daha işlevsel olup derse tüm öğrenciler etkin bir biçimde katılabilir. Öğrenciler farklı deneyimler kazanırlar. Derslerde farklı yöntem ve teknik kullanmak dersleri daha keyifli ve anlamlı hale getirir.

Etkili iletişim kurma: Sınıfında farklı özellikteki öğrencilerin olması öğretmenin her bir öğrenci ile etkili bir iletişim kurmasını gerekli kılar. Demokratik ve olumlu bir sınıf ortamının oluşturulması öğretmen-öğrenci ve öğrenci-öğrenci arasındaki sağlıklı iletişime bağlıdır. Özellikle öğretmen ile öğrenci arasında iletişim ne kadar etkili ve açık olursa öğretmen ve öğrenci birbirlerinden beklentilerini o denli açık bir şekilde ifade edebilirler. Öğretmenin ne istediğini, beklentisinin ne olduğunu bilen öğrenci derse daha istekli katılır.

Sınıf yönetimi: Sınıf içinde karşılaşılan sorunların, çatışmaların çözümü etkili bir sınıf yönetimine bağlıdır. İyi bir sınıf yönetiminde öğretmen öğrencileriyle ögüt verir gibi konuşmaz. Öğrencilerin başarabileceklerine inanır ve öğrencilerine güvenir. Öğrencileriyle anlamlı bir iletişim kurar.

Zamanı etkili kullanma: Zamanı etkili kullanan öğretmen, öğretme-öğrenme sürecinde öğrencileriyle daha çok ilgilenir. Derse hazırlıklı ve planlı geldiği için tüm enerjisini öğrencilerinin öğrenmesine harcar. Zamanı etkili kullanan öğretmen, öğrencilerin derse katılımını sağlar.

Öğrenmeyi değerlendirme: Öğretmen öğrencilerini nesnel bir biçimde değerlendirerek öğrencilerin neyi nasıl öğrendiğini ortaya koyar ve böylece öğrencinin gelişimi hakkında bilgi

sahibi olur. Öğretmen öğrencileri değerlendirirken ölçme-değerlendirme araçlarını kullanır. Farklı ölçme-değerlendirme araçlarını kullanarak öğrencilerin neyi öğrendiğini ve öğrendiklerini nasıl performansa dönüştürdüğünü görür.

Rehberlik yapma: Öğretmen öğrencilerin tüm yönleriyle gelişmesini desteklemelidir. Dolayısıyla öğretmen öğrencilere yalnızca bilişsel beceriler değil aynı zamanda duygusal ve sosyal beceriler de kazandırılmalıdır. Öğretmen öğrencilerin kendilerini tanımaları, yeteneklerinin farkında olmaları ve ruhsal anlamda da sağlıklı birer birey olmaları için öğrenci kişilik hizmeti sunan kişiler ile iş birliği içinde olmalıdır.

Görüldüğü gibi öğretmenlik gerek kişisel, gerek mesleki olarak çok yönlü ve çok boyutlu nitelikler gerektirmekte; zamanın ruhuna uygun olarak bu niteliklere yenileri eklenmektedir. Özellikle değişimin sınır tanımadığı günümüzün bilgi toplumunda öğretmenlerin sahip olmaları gereken nitelikler de artmaktadır.

Sanayi toplumundan bilgi toplumuna geçiş yapabilmek, hızlı değişimlere uyum sağlayabilen, demokratik değerlere sahip, düşünme, algılama ve sorun çözme yeteneği olan, sorumluluk bilincine sahip, ulusal kültürü benimsemiş, farklı kültürleri yorumlayabilen ve bu kültürlere saygı duyan, bilim ve teknoloji üreticisi, bilgiye erişme, bilgiyi üretme ve kullanma yollarını bilen bireyler yetiştirmeyi gerekli kılmaktadır. Bu özelliklere sahip bireyleri yetiştirecek olanlar ise öğretmenlerdir. Nitekim Atatürk fikri hür, irfanı hür, vicdanı hür nesillerin yetiştirilmesinin, ancak bu bakış açısına sahip entelektüel öğretmenlerle mümkün olacağını vurgulamıştır (Saygılı, 2013). Bu düşünce dünyada yaşanmakta olan dönüşümlere verilecek eğitsel karşılığın ya da öğretmenlerin mesleki gelişmelerinin yaşanan dönüşümler doğrultusunda biçimlenmesi gerektiğinin bir ifadesidir. Görüldüğü üzere değişime ilişkin saptama ve varsayımlar, öğretmenlerin yetiştirilmesine ilişkin yaklaşımları da doğrudan biçimlendirmektedir (Yaylacı, 2013).

Günümüzde değişimi sürükleyen, eğitime etki eden ve tüm toplumu biçimlendiren dört kuvvetten söz edilmektedir (LEONIE-Learning in Europe Observatory on National and International Evolution, 2008):

Küreselleşme: Bu kuvvet, “ekonominin özellikle ticaret ve finans olgusunun dünya üzerinde artan entegrasyonu” olarak ifade edilmektedir. Bu tanım küreselleşmenin ekonomik boyutunu vurguladığı için küreselleşme kavramını sınırlamaktadır. Ulrich Beck’e göre küreselleşme; iletişim teknolojileri, ekoloji, ekonomi, çalışma organizasyonu, kültür ve çağdaş yaşam gibi boyutları içermektedir.

Nüfus: Değişimi sürükleyen çok boyutlu kuvvetlerden biri olan nüfusun yaş yapısındaki değişimler, devlet harcamalarının tüm kategorilerini etkilemektedir. Özellikle devlet harcamalarının üç alanı sosyal güvenlik, halk sağlığı ve eğitimidir. Gerçekleşen göçler, nüfus boyutunu etkilemekte, bu durum eğitimcileri, farklı öğrenci gruplarıyla karşı karşıya getirmektedir.

Bilgi iletişim teknolojilerindeki devrim: Bilgi iletişim teknolojileri değişmeyi hızlandırmaktadır. Bilgisayarın keşfiyle birlikte ortaya çıkan bilgi iletişim teknolojileri, internetin de ortaya çıkmasıyla birlikte daha fazla dikkat çekmiş ve kullanılır olmuştur.

Değerlerdeki değişim: Çağdaş toplumlarda bireyleri etkileyen değerlerdeki değişim diğer kuvvetlerle eş değerdedir. Evrensel olarak kabul edilmiş değerlere yeterince sahip olmayan bireyler, kendi özel dünyaları içinde yer almaktadır.

Görüldüğü gibi özellikle bilim ve teknoloji ile küreselleşme günümüz toplumlarını şekillendirmektedir. Yaşadığımız ve öğrencilere miras bırakacağımız dünyamız, devrim niteliğinde değişikliklerle karşı karşıyadır. Teknolojik gelişmeler baş döndürücü değişmelere neden olmaktadır. Bu devrim, tek kelimeyle “küreselleşme” olarak adlandırılmaktadır (Winking, 2009). Özellikle 21. yüzyılda, teknolojinin toplumdaki yeri gün geçtikçe daha çok ağırlık kazanmakta ve teknoloji giderek vazgeçilmez bir hale gelmektedir (Güllüpınar, Kuzu,

Dursun, Kurt ve Gültekin, 2013). Teknoloji, insanoğlunun ateşten yararlanmaya ya da toprağı işlemeye başladığı ilk günden itibaren inanılmaz bir şekilde gelişerek günümüzde iletişim, üretim, ulaşım ve benzeri pek çok alanda insanların günlük yaşamlarının vazgeçilmez birer parçası haline gelmiştir (Bacanak, Karamustafaoğlu ve Köse, 2003). Teknoloji toplumun her alanına etki ederken, eğitimin bu etki alanının dışında kalması mümkün olmamıştır. Önceleri bilgisayar teknolojisinin gelişimiyle birlikte bu teknolojiyi kullanan araçlar, ilk olarak sanayi ve iş dünyasının hizmetine sunulmuş ve toplumsal yaşama etki etmeye başlarken, günümüzde geliştirilen her yeni teknoloji diğer alanlarla eş zamanlı olarak eğitim ortamlarında kullanılmaya başlanmıştır. Bu gerçekler, eğitimin en temel ögesi olan öğretmenin niteliğini daha da önemli duruma getirmektedir. Bu kapsamda öğretmenlerin de *küreselleşme, bilim ve teknoloji, nüfus ve göçler, ekonomi ve değerler* bağlamında niteliklere sahip olması beklenmektedir. Eğitimi etkileyen temel etmenler de dikkate alındığında öğretmenlerin sahip olmaları gereken nitelikler belirginleşmektedir.

Küresel düşünme: Dünya giderek birbirine bağlı bir duruma gelmektedir. Dolayısıyla ülkeler arasındaki iş birliği ve paylaşımlar artmaktadır. Çocuklar küresel dünyanın vatandaşlarıdır ve öğretmen bunun farkında olmalıdır. Öğretmenlerin küresel düşünen ve hareket eden yeni nesil öğrenenler yetiştirmesi gerekmektedir. Bu nedenle, öğretmen bilinen gerçekler ve günlük deneyimler dışında, dünyadaki olguları, örnekleri ve anlatıları da dikkate almak durumundadır. Öğretmenler, öğrencilere dijital çağda dünya kültürleri ve inançlarıyla nasıl bağlantı kuracaklarını ve bu bağlantıları nasıl koruyabileceklerini gösterebilmelidir. Öğretmen küresel dünya vatandaşlığı konusunda duyarlı olmalı, kültürlerarası farklılıklara ve çeşitliliğe karşı duyarlılık, farkındalık oluşturmalıdır. Öğrenciler yerel olarak çalışıyor gibi görünmekle birlikte, dünyanın dört bir yanındaki öğrencilere olabildiğince bağlıdırlar. Öğretmen, öğrencilerine kültürel farklılıkları yönetme yeteneği kazandırmalıdır; çünkü bu yetenek gelecekte rekabetçi iş ortamlarında

öğrencilere avantaj sağlayacaktır. Özetle öğretmen; yerel, ulusal ve küresel topluluklar arasındaki iş birliğinin kolaylaştırıcı rolünü oynamalıdır (Watanabe-Crockett, 2018b; Jan, 2017; Palmer, 2015; Steiner, 1996).

Çokkültürlülüğe duyarlı olma: Özellikle küreselleşmeyle birlikte yaşanan hızlı göç ve hareketlilik olgusu, farklı kültürlerden bireylerin aynı sınıfta eğitim almaları sonucunu doğurmuştur. Bireylerin sahip oldukları kültürel geçmişin dünyayı algılama ve anlamlandırma biçimlerini etkilediği gerçeğine dayalı olarak eğitim-öğretim süreçlerinin planlanması ve yürütülmesinde öğretmenlerin diğer bireysel farklılıklarla birlikte sınıftaki kültürel çeşitliliği de göz önünde bulundurması gerekmektedir (Spencer-Oatey, 2012; Gay, 2014; Banks, 2006). Öğrencilerin kültürel çeşitliliğine duyarlı bir öğretim sürecinin yürütülebilmesi için öğretmenlerin farklı kültürlere yönelik olumlu algılara sahip olması, farklı yaşam biçimlerine hoşgörü gösterebilmesi, kültürel farklılıklara yönelik ayrımcılığın her türüne karşı bir duruş sergilemesi ve demokratik tutumlar içinde olması gerekmektedir (Spiecker ve Steutel, 2001). Bu duyuşsal özelliklerin yanı sıra, öğretmenler aynı zamanda öğrencilerinin kültürel geçmişleri ve yaşam biçimleri hakkında bilgi sahibi olmalı, bu amaca yönelik olarak ailelerle etkili bir işbirliği sağlamalı, farklı kültürlerden öğrencilerin bilgiyi nasıl yapılandırdıklarının farkına vararak öğrenme sürecinde onlara rehberlik etmeli, kültürel farklılıklarından bağımsız olarak tüm öğrencilerin en iyi şekilde öğreneceğine inanmalı ve öğrencilerin bu beklentileri karşılamalarına yardımcı olmalıdır (Rabo, 2011; Sinagatullin, 2003). Öğretmenlerin, öğrencilerin kültürel geçmişleri hakkında bilgi edinip, öğretimi bu bilgilere göre tasarladığında öğretimsel amaçlara daha fazla ulaşıldığı bilinmektedir (McCarty, Lynch, Wallace ve Benally, 1991).

Değer oluşturmada rol model olma: Toplumlar kendi inanç sistemine ve yaşayış şekillerine göre kendi değer yargılarını oluşturmakta; oluşturulan bu yargıların nesilden nesile aktarımı da eğitim yoluyla gerçekleştirilmektedir. Bu açıdan eğitim, değerlerin

olgunlaşmasında ve aktarılmasında önemli bir rol üstlenmektedir (Özdemir; Boydak Özkan ve Akgün, 2017). Hızla değişen dünya ve ülkemiz insani, kültürel ve ahlaki krizler ve sorunlarla karşı karşıya kalmaktadır. Değerlerin giderek yitirilmesine ve kaybolmasına yol açan bu durum, ahlaklı ve erdemli bireye olan ihtiyacı giderek artırmaktadır. Etik, ahlaki ve kültürel değerlerin önem kazandığı günümüzde, öğretmenlerin alanıyla ilgili mesleki bilgi ve beceriler yönünden yeterli bir donanıma sahip olmalarının yanı sıra sosyal, kültürel, ahlaki ve entelektüel yönlerden donanımlı ve gelişmiş bir kişiliğe sahip olmaları ve daha insani ve erdemli bir dünyanın inşasında etkin rol almaları beklenmektedir. Bu nedenle öğretmenlerin evrensel, milli ve yerel/bölgesel kültürleri ve bunlar arasındaki ortak ve farklı yanları tanıyan, kültürel, etik, ahlaki değerler ve kişilik yönünden rol model olması gerekmektedir (YÖK, 2018).

Yeni teknolojileri öğrenme ve kullanma: Bir öğretmen, teknolojinin öğrencilerin daha fazla ve daha hızlı öğrenmelerine yardımcı olabileceğini bilmelidir. 21. yüzyılın etkili öğretmeni, okulda ve evde öğrencilere sunulan teknolojilerin eğitici ve eğitici olmayan kullanımına karar vermede usta olmalıdır. Nitelikli bir eğitim sağlamak için temel gereksinim, öğrencinin gereksinimlerini karşılayan bir öğrenme ortamı yaratmak ve öğretimi teknolojiyle bütünleştirmektir. Teknoloji sürekli gelişmekte ve öğretmenlerin yeni teknolojileri öğrenmeleri gerekmektedir. Bu kapsamda öğretmenlerin teknolojileri içerik ve pedagoji ile başarılı bir şekilde dengelemeleri ve özel öğrenme ihtiyaçlarını karşılamak için teknolojileri yaratıcı bir şekilde kullanma yeteneği geliştirmeleri beklenmektedir. Çünkü teknoloji, sınıf dışında iletişim kurmaya yardımcı olacak güçlü yeni araçlar sunmakta, öğrenci ve öğretmen arasındaki iş birliğini güçlendirmektedir. Yine teknoloji, öğretmen ve öğrencilerin birlikte dijital kaynaklar, dersler, sunumlar ve projeler oluşturarak öğrenme etkinliklerinin gerçek dünyaya benzemesini sağlamaktadır (Cox, 2018; Jan, 2017; Alstad-Davies, 2016; Allam, 2016; Palmer, 2015, Stansbury, 2011).

Dijital ayak izi oluşturma: Bugünün öğrencileri dijital dünyanın içindedir; sosyal ağ, çevrimiçi oyunlar, cep telefonları, iPod'lar vb. öğrencilerin günlük yaşamının bir parçası durumuna gelmiştir. Bu nedenle, öğretmenler teknoloji konusunda uzman olmalı ve olumlu bir dijital ayak izi oluşturmalarıdır. Bu zamanda yaşamak öğretmenlere eşsiz bakış açısı kazandırmakta ve paylaşma fırsatı vermektedir. Bir öğretmen kendi web sitesinde öğretim kaynaklarını paylaşabilir, etkinlikler düzenleyebilir ve teknoloji entegrasyonu yoluyla öğrenme deneyimini farklı düzeylere taşıyabilir. Öte yandan öğretmenler, öğrencilere sosyal medya gibi sanal ortamları nasıl kullanacakları konusunda rehberlik etmelidir. Geleceğe hazır öğretmenler bunu bir adım öteye götürmeli ve öğrencilere dijital vatandaşlık yeterlikleri kazandırmalı ve intihal gibi etik ihlallerden kaçınmayı öğretmelidir (Jan, 2017; Alstad-Davies, 2016; Palmer, 2015).

İş birliği yapma ve birlikte çalışma: Öğretmenlerin, iş birliği yapabilme ve grupla çalışabilme becerisine sahip olmaları gerekir. Öğrencileri, meslektaşları ve yöneticileriyle iş birliği yapmak öğretmenler için önemli bir normdur. Öğrenmenin, düşünce ve bilgilerin başkalarıyla paylaşılabilirdiği zaman daha etkili ve anlamlı olduğu kabul edilmektedir. Öğretmenler öğrencilerle birlikte çalışabilmeli ve toplumun etkin birer üyesi olarak öğrencileri desteklemelidir. Gerçek ya da sanal olsun, öğretmenler her zaman başkalarıyla çalışmak durumundadır. O halde öğretmenler bilgi ve uzmanlıklarını paylaşmalı ve öğrencileri için rol modeli olarak hareket etmelidir. Yine öğretmenler, özellikle kendi öğrenme ve öğretme süreçlerini geliştirebilmek için meslektaşlarıyla iş birliği yapmalıdırlar. Sorunları birlikte çözme herkes için başarı demektir. Bu nedenle, bu beceriyi uygulamak ve öğretmek son derece önemlidir. Bu nedenle öğretmenler, mesleki destek ve paylaşım kültürüne katkıda bulunan profesyonel birer paydaşlar olmalıdır (Watanabe-Crockett, 2018a, Watanabe-Crockett, 2018b, Cox, 2018, Alstad-Davies, 2016; Allam, 2016; Stansbury, 2011).

Esnek olma ve uyum sağlama: Dijital çağda bir öğretmen esnek olmalı ve uyum sağlama becerisine sahip olmalıdır. Dijital çağ “değişim” sözcüğüyle temsil edilmektedir. Yeni eğitim teknolojileri ile birlikte her öğrenci farklı bir şekilde ve farklı bir hızda öğrenmektedir. Bu hızlı değişim sürecinde öğretmenler esnek ve uyarlanabilir bir yaklaşım sergilemelidir (Watanabe-Crockett, 2018a, Watanabe-Crockett, 2018,b, Cox, 2018).

Yenilikçi olma: Yalnızca değişimi benimsememiz yetmez; aynı zamanda yenilik yapmamız gerekmektedir. Yenilik/inovasyon “yeni ve daha iyi” şeyler yaratmakla ilgilidir; o halde öğretmen yeniliklere açık olmalı ve yenilikçi bir anlayış benimsemelidir. Öğretmenler öğretim yöntem ve teknikleri ile araç-gerç repertuarlarını genişletmeli, daha önce denemediği, -sosyal medya ile öğretmek veya ders kitaplarını web kaynaklarıyla değiştirmek gibi- yeni yöntemleri denemelidir (Jan, 2017; Gouros, 2016; Palmer, 2015).

Tasarımcı bakış açısına ve sanatçı duyarlılığına sahip olma: Öğrenme ortamı önemlidir. Öğrenme ortamı öğrencilere ne hissettirmektedir? Onların ihtiyaçlarını karşılayacak çeşitli şekillerde öğrenme seçenekleri sunuyor mu? Öğretmenlerin bu sorulara yönelik anlayış geliştirmesi beklenmektedir. Ayrıca “tasarımcı” kavramı, yalnızca ortamları nasıl oluşturduğumuzun yanı sıra öğrenme için oluşturulan deneyimlerden de yararlanmayı gerekli kılmaktadır. Öğretmen öğrenme ortamı için hangi olasılıkların mevcut olduğunu ve tüm öğrenciler için ortam, kaynaklar ve erişimi en üst düzeye çıkarmak için öğrenme deneyimlerini nasıl tasarlayacağını da düşünmelidir. Bu kapsamda “sanatçı olarak eğitimci” bakış açısı da dikkate alınmalıdır. Bir sanat olarak ne yaptığınızı gördüğünüzde ve şekillendirmeye yardımcı olduğunuz zihinlerin güzel bir tuval olduğunu fark ettiğinizde, öğretmek bir işten daha fazlasıdır, bu bir sanattır (Gouros, 2016; Allam, 2016).

Öğrenme isteği duyma ve yaşam boyu öğrenen olma: Öğrenme yaşam boyu devam eden bir süreçtir. Bir öğretmenin öğrenmek için birçok nedeni bulunmaktadır. Yeni yöntemler ve teknolojiler ortaya çıkmaya devam etmektedir. Yeni çıkan teknolojilere uyum sağlamak ve

bunları öğrenmek gerekmektedir. Yeni yollar ve yeni teknolojiler ortaya çıkmaya devam ettikçe, öğrenme ve uyum sağlama kritik bir değişken olmaya devam edecektir. Yine öte yandan dünya değiştikçe, öğretme ve öğrenmenin de doğası değişmektedir. Örneğin, küresel bir pazarda başarı, kişinin “tam zamanında” öğrenen olma becerisine bağlı bulunmaktadır. Her zaman öğrenmeye istekli olan bir öğretmen, başarı ve büyümeye rehberlik edecektir. O halde öğretmen öğrenmeyi yaşam boyu bir yolculuk olarak görmelidir (Watanabe-Crockett, 2018a, Watanabe-Crockett, 2018b, Cox, 2018, Jan, 2017, Palmer, 2015; Stansbury, 2011).

Sonuç

Dinamik bir yapıya sahip olan toplumların sahip oldukları bu dinamizm, toplumların tarihsel süreç içerisinde değişim ve dönüşüm geçirmelerine neden olmaktadır. Uzun süreli ya da kısa süreli olmaları önemli olmaksızın, yaşanan tüm bu değişimler eski toplumsal yapıya ait yapı ve süreçleri büyük oranda ortadan kaldırmakta veya dönüştürmektedir. Bu durum, yeni bir toplumsal düzenin oluşmasını sağlamakta, bu toplumsal düzen de kendi içerisinde bir bütünlük oluşturmaktadır. Bu anlamda bilgi toplumu da beraberinde getirdiği yeniliklerin etkisiyle kendinden önceki toplumsal yapılarda büyük değişim ve dönüşüme neden olmuş, kendine ait yeni yapılar ortaya çıkarmıştır (Arklan ve Taşdemir, 2008).

Toplumsal dönüşümün aracı olan eğitim, toplumun her kademesindeki sosyal, kültürel ve ekonomik oluşumları değişime zorlayan dalgalar tarafından derinden etkilenmiştir. Tarım toplumlarında eğitim; çocuğun egemen toplumsal değerlerle yetişmesi temelinde kurulmuştur. Tarım toplumunda basit okul anlayışıyla başlayan okul modelleri süreci, Sanayi Devriminde bilinen okul özelliklerini kazanmıştır. Sanayi Devriminden sonra ise ulusallaşma, insan hakları, yurttaşlık bilinci gibi kavramsal dönüşümlerle okul sistemlerinin değişim süreci devam etmiş; özellikle teknolojinin gelişimi ile birlikte kendini gösteren toplumsal dönüşüm

süreci, modern okul sistemlerinin yeniden tartışılmasının önünü açmıştır. Toplumsal değişmelerin en çok etkilediği kurumlardan biri eğitim olmuştur (Fırat, 2010).

Sanayi üretimine dayalı ekonomi; doğal kaynaklara, tarıma ve jeopolitik konuma göre şekillenmekteydi. Oysa günümüzde yeni ekonominin lokomotifi yüksek becerilere sahip insandır; bunun da yolu eğitimden geçmektedir. Bilgi ekonomisi denilen bu yeni anlayışta bilgiye özgürce ulaşan, o bilgiyi eleştirel süzgeçten geçirerek yeni icatlar ortaya koyan bireylere sahip ülkeler oyuna bir adım önde başlamaktadır (Şirin, 2017).

Değişen toplumda eğitim de değişmekte, eğitimin başarısı ise diğer unsurlarından daha çok öğretmenlerin başarısına bağlı bulunmaktadır (Bilen, 1996). Çünkü Bilen'in (1996) de belirttiği gibi öğretmenin değerleri, tutumları, deneyimleri, kısaca davranışları bütünüyle öğrencilerini, toplumu, kendi meslekî geleceğini ve meslektaşlarını etkilemektedir. Bu nedenle unutulmaması gereken temel nokta şudur: *Öğretmenlik, herkesin yapabileceği bir iş değil, bu iş için özel olarak yetiştirilmiş öğretmenlerin yapabileceği özel bir meslektir.*

Tarihsel süreçte, öğretmenin toplumsal yaşamdaki önemi ve rolü hiç azalmamış; hatta artarak devam etmektedir. Öğretmen, günümüzün dijital/sanal/hayal toplumunda da toplumdaki önemini korumaktadır. Çünkü Bourn'un (2015) belirttiği gibi öğretmenler, sınıfta, okulda ve toplumda değişim ajanı olarak kabul edilmektedirler.

Temel amaç öğrencilere nitelikli bir eğitim vermekse öğretmenlerin geleceğe hazır olmaları gerekmektedir. Geleceğe hazır olmak ise; *küresel düşünmek, yeni teknolojileri öğrenmek ve kullanmak, dijital ayak izi oluşturmak, iş birliği yapmak ve birlikte çalışmak, esnek olmak ve uyum sağlamak, yenilikçi olmak, tasarımcı ve sanatçı olabilmekten* geçmektedir. Bu nedenle öğretmenlerin bu becerileri kazanmaları konusunda özen gösterilmelidir. Öğretmenlerin geleceğe hazır bir öğretmen durumuna nasıl gelebileceğini iyi öğrenmesi ve öğrencilerine bugünün dünyasında başarılı olmak için ihtiyaç duydukları becerileri kazandırabilecek yeterliğe sahip olması sağlanmalıdır. Öğretmenler, içinde

yaşadığımız dünyayı anlamalı ve hizmet ettiği öğrencilerin zihinlerini ve kalbini nasıl besleyeceğini iyi bilmelidir. Bu nedenle öğretmenler, toplumsal değişmelere paralel olarak kendilerini, mesleklerini en iyi şekilde yapabilecekleri kişisel ve mesleki niteliklerle donatmalı ve sürekli kendini geliştirmelidir. Bunun yolu da nitelikli bir hizmetöncesi öğretmen eğitiminin yanı sıra sürekli mesleki eğitimden geçmektedir.

Kaynakça

- Açık Bilim (2013). *Nesiller ayrılıyor: X, Y ve Z nesilleri*. Erişim adresi: <http://www.acikbilim.com/2013/09/dosyalar/nesiller-ayriliyor-x-y-ve-z-nesilleri.html>
- Adıgüzel, O., Batur, Z. ve Ekşili, N. (2014), Kuşakların değişen yüzü ve Y kuşağı ile ortaya çıkan yeni çalışma tarzı: Mobil yakalılar. *Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 19, 165-182.
- Aktan, C. C. ve Tunç, M. (1998). Bilgi toplumu ve Türkiye. *Yeni Türkiye Dergisi*, 4(19), 118-133.
- Allam, M. (2016). Challenges for teachers in knowledge society. *The International Journal of Indian Psychology*, 3(3), 101-109.
- Alstad-Davies, C. (2016). *The characteristics of every future ready teacher*. Erişim adresi: <http://blog.whoosreading.org/characteristics-every-future-ready-teache/>
- Altuntuğ, N. (2012). Kuşaktan kuşağa tüketim olgusu ve geleceğin tüketici profili. *Organizasyon ve Yönetim Bilimleri Dergisi*, 4(1), 203-212.
- Arklan, Ü ve Taşdemir, E. (2008). Bilgi toplumu ve iletişim: Bilginin yayılması sürecinde kitle iletişim araçları ve internet. *Selçuk Üniversitesi İletişim Fakültesi Akademik Dergisi*, 5(3), 67-80.

- Aykaç, M., Günaydın, L. ve Yılmaz, İ. A. (2011). Yeni eğitim paradigması ve bilgi toplumunda üniversiteler. 2. Uluslararası 6. Ulusal Meslek Yüksekokulları Sempozyumu. 25-27 Mayıs 2011, Aydın.
- Bacanak, A., Karamustafaoğlu, O. ve Köse, S. (2003). Yeni bir bakış: Eğitimde teknoloji okuryazarlığı. *Pamukkale Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, (14), 191-196.
- Banks, J. A. (2006). Multicultural education and curriculum transformation. In F. W. Parkay, E. J. Anctil, G. Hass (Eds.), *Curriculum planning* içinde (ss.88-97). USA: Pearson Inc.
- Bilen, M. (1996). *Plandan uygulamaya öğretim*. Ankara: Aydan Web Tesisleri.
- Bourn, D. (2015). Teachers as agents of social change. *International Journal of Development Education and Global Learning*, 7 (3), 63-77.
- Cruickshank, D. L., Bainer, D. L. ve Metcalf, K. K. (1999). *The act of teaching*. Boston: McGraw-Hill.
- Çakmak, Ö. (2008). Eğitimin ekonomiye ve kalkınmaya etkisi. *D.Ü. Ziya Gökalp Eğitim Fakültesi Dergisi*, 11, 33-41.
- Çelikten, M., Şanal, M. ve Yeni, Y. (2005). Öğretmenlik mesleği ve özellikleri. *Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 19 (2), 207-237.
- Cox, J. (2018). *Characteristics of a 21st-century teacher*. Erişim adresi: <https://www.thoughtco.com/characteristics-of-a-21st-century-teacher-2081448>
- Çötük, N. A. (2006). *Sanayi toplumundan bilgi toplumuna geçiş sürecinde eğitim olgusu* (Yayınlanmamış yüksek lisans tezi). Sakarya Üniversitesi, Sakarya.
- Demirel, Ö. (2004). *Öğretimde planlama ve değerlendirme: Öğretme sanatı*. Ankara: Pegem A Yayıncılık.
- Deneçli, C. ve Deneçli, S. (2012). Nabza göre şerbet, kuşağa göre etkinlik: Eğlencenin pazarlanması ve kuşaklar. *Pazarlama ve İletişim Kültürü Dergisi*. 40, 33-35.

- Deveci, H. (2008). Eğitimin sosyal temelleri. M. Gültekin (Ed). *Eğitim bilimine giriş* içinde (ss.17-38). Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Yayınları.
- Erden, M. (2005). *Öğretmenlik mesleğine giriş*. İstanbul: Alkım Yayınları.
- Eskicumalı, A. (2002). Eğitim, öğretim ve öğretmenlik mesleği. Y. Özden (Ed.), *Öğretmenlik mesleğine giriş* içinde (ss. 2-31). Ankara: Pegem A yayıncılık.
- Fındıkçı, İ. (2001). Bilgi toplumunda eriyen değerler ve eğitim. Hüseyin Hüsnü Tekişik Eğitim Araştırma Geliştirme Merkezi (Ed.), *Eğitimde Yansımalar VI- 2000 Yılında Türk Millî Eğitim Örgütü ve Yönetimi Sempozyumu* (ss.20-26). 11-13 Ocak 2001.Ankara.
- Fırat, M. (2010). Bilgi toplumunda eğitimin sürekliliği ve okulların geleceği. *International Conference on New Trends in Education and Their Implications*, 11-13 November, 2010 Antalya-Turkey.
- Fidan, A. (2003). Tarım, sanayi ve bilgi toplumunda üretim ve tüketim ilişkilerinin işletme ve yönetimleri üzerindeki etkileri. *Mevzuat Dergisi*, 6(62). Erişim adresi <https://www.mevzuatdergisi.com/2003/02a/03.htm>
- Fidan, A. (2009). Tarım, sanayi, bilgi ve bilgi toplumu ötesi toplumu. *Time Türk*. Erişim adresi: <http://www.timeturk.com/tr/makale/dr-ahmet-fidan/tarim-sanayi-bilgi-ve-bilgi-otesi-toplumu.html>
- Gay, G. (2014). *Kültürel değerlere duyarlı eğitim* (H. Aydın, Çev.). Ankara: Anı Yayıncılık.
- Genç, S. Z. ve Eryaman, M. Y. (2007). Değişen değerler ve yeni eğitim paradigması. *Afyon Kocatepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 9(1), 89-102.
- Gouros, G. (2016). *10 essential characteristics of a 21st century educator*. Erişim adresi: <https://georgecouros.ca/blog/archives/6783..>
- Gültaş, S. (2003). *Bilgi toplumu sürecinde Avrupa birliği ve Türkiye*. Ankara: Ankara Üniversitesi Basımevi.

- Gürkan, T. (2001). Öğretmenin nitelikleri ve görevleri, E. Sözer (Ed.). *Öğretmenlik mesleğine giriş* içinde (ss. 27-38). Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Yayınları.
- Güllüpmar, F., Kuzu, A., Dursun, Özcan Ö., Kurt, Adile A. ve Gültekin, M. (2013). Milli eğitimde teknoloji kullanımı ve sonuçları: Velilerin bakış açısından FATİH projesi'nin pilot uygulamasının değerlendirilmesi. *Süleyman Demirel Üniversitesi Fen Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 30, 195-216.
- İlhan, A. Ç. (2004). *21. yüzyılda öğretmen yeterlilikleri*. Erişim adresi: <http://80.251.40.59/education.ankara.edu.tr/ilhan/makaleler/M21.doc> dosyasının HTML sürümüdür.
- Jan, H. (2017). Teacher of 21 st century: Characteristics and development. *Research on Humanities and Social Sciences* 7(9), 50-54.
- Karabulut, B. (2015). Bilgi toplumu çağında dijital yerliler, göçmenler ve melezler. *Pamukkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 21, 1-23.
- Karaman, İ (1998). Bilgi toplumu olmaya süratle yönelmeliyiz. *Yeni Türkiye Dergisi*, 4(19), 239-250.
- Karaçay, T. (2005). Yarının okulu için öğretmen. *Eğitimde Yüksek Öğretmen Okulları Deneyimi Sempozyumu Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi 23-25 Haziran 2005*.
- LEONIE (2008). *Trends and drivers of change in learning system*. Erişim adresi: http://www.educationobservatories.net/leonie/outputs/LEONIE__final_trends_of_change.pdf
- McCarty, T. L., Lynch, R. H., Wallace, S., ve Benally, A. (1991). Classroom Inquiry and Navajo Learning Styles: A Call for Reassessment. *Anthropology & Education Quarterly*, 22(1), 42-59.

- Özdemir, S. M. (2011). Toplumsal değişme ve küreselleşme bağlamında eğitim ve eğitim programları: Kavramsal bir çözümleme. *Ahi Evran Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 12(1), 85-110.
- Özdemir, T. Y., Boydak Özkan, M. ve Akgün, M. (2017). Öğretmen görüşleriyle değerler eğitimi odaklı eğitim denetimi. *Bartın Üniversitesi Eğitim Araştırmaları Dergisi*, 1(1), 35-52.
- Özden, Y. (2002). Eğitimde yeni sistem arayışları. Y. Özden (Editör). *Öğretmenlik mesleğine giriş* içinde (ss. 270-294). Ankara: Pegem Yayınları.
- Özer, P. S., Eriş, E. D. ve Timurcanday, Ö. (2013). Kuşakların farklılaşan iş değerlerine ilişkin emik bir araştırma. *Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 38, 123-142.
- Özkan, H. H. (2009). Bilgi toplumunda eğitim programları. *Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 2(10), 113-132.
- Öztürk, Ö. (2014). *X, Y, Z kuşakları*. Eğitimpedia. Erişim adresi: <https://www.egitimpedia.com/x-y-z-kusaklari/>
- Palmer, T. (2015). *15 characteristics of a 21st-century teacher*. Erişim adresi: <https://www.edutopia.org/discussion/15-characteristics-21st-century-teacher/>
- Rabo, A. (2011). İsveç'te öğretmen eğitimini yeniden düzenlemek: "çeşitlilik" paradoksları. M. Carlson, A. Rabo, F. Gök (Editörler). *Çokkültürlü toplumlarda eğitim: Türkiye ve İsveç'ten örnekler* içinde (25-46). İstanbul: Bilgi Üniversitesi Yayınları.
- Sinagatullin, I. M. (2003). *Constructing multicultural education in a diverse society*. London: The Scarecrow Press, Inc.
- Spencer-Oatey, H. (2012) What is culture? A compilation of quotations. *GlobalPAD Core Concepts*. Erişim adresi:

https://warwick.ac.uk/fac/soc/al/globalpad/openhouse/interculturalskills/global_pad_-_what_is_culture.pdf .

Spiecker, B., Steutel, J. (2001). Multiculturalism, pillarization and liberal civic education in the Netherlands. *International Journal of Educational Research*, 35, 293-304.

Stansbury, M. (2011). *Five characteristics of an effective 21st-century educator*. Erişim adresi: <https://www.eschoolnews.com/2011/09/09/five-characteristics-of-an-effective-21st-century-educator/>

Parlar, H. (2012). Bilgi toplumu, değişim ve yeni eğitim paradigması. *Yalova Sosyal Bilimler Dergisi*, 4, 193-209.

Sarıgöz, O. (2012). Bilgi toplumunun eleştirisi ve Türkiye’de modern eğitimin gerçekleştiremedikleri. *EJOVOC-Electronic Journal of Vocational Colleges*, 2(1), 72-84.

Saygılı, S. (2013). Sanayi toplumundan bilgi toplumuna geçiş sürecinde eğitimde dönüştürücü bir entelektüel olarak öğretmenler. *Uşak Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi (Özel Sayı)*, 263-274.

Steiner, M (ed.) (1996). *Developing the global teacher: Theory and practice in initial teacher education*. Stoke-On-Trent: Trentham.

Subaşı, N. (2002). Toplumsal değişme, aile ve yeni risk alanları. *Çağımızda Sosyal Değişme ve İslâm Sempozyumu*. Türkiye Diyanet Vakfı, Ankara 24-26 Mayıs 2002.

Şirin, S. R. (2017). *Yol ayrımındaki Türkiye: Ya özgürlük, ya sefalet*. İstanbul: Doğan Kitap.

Şişman, M. (2002). *Öğretmenliğe giriş*. Ankara: Pegem Yayınları.

Şişman, M. ve Acat, B. (2003). Öğretmenlik uygulaması çalışmalarının öğretmenlik mesleğinin algılanmasındaki etkisi. *Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 13(2), 235-250.

- TDK. (2016). *Türkçe büyük sözlük*. Türk Dil Kurumu Yayınları. Erişim adresi: http://www.tdk.gov.tr/index.php?option=com_bts&arama=kelime&guid=TDK.GTS.565619a0cc45f5.55617881
- Toffler, A. (1981). *Üçüncü dalga*. (Çev. Ali Seden). İstanbul: Altın Kitaplar Yayınevi.
- Tonta, Y. ve Küçük, M. E. (2005). Sanayi toplumundan bilgi toplumuna geçiş sürecinde temel dinamikler. *Türk Kütüphaneciliği*, 19(5), 449-464.
- Varış, F. (1987). *Eğitim bilimine giriş*. A. Hakan (Ed). Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Açıköğretim Fakültesi Yayınları.
- Watanabe-Crockett, L. (2018a). *The most essential modern teacher skills and why they matter*. Erişim adresi: <https://globaldigitalcitizen.org/six-essential-modern-teacher-skills-need>
- Watanabe-Crockett, L. (2018b). *The 7 pillars of classroom wisdom for life long learner*. Erişim adresi: <https://globaldigitalcitizen.org/7-pillars-classroom-wisdom-lifelong-learning>
- Winking, D. (2009). Preparing all students (all means all) for a rapidly changing world. *Strategies for School System Leaders on District-Level Change*, 14 (1), 1-15.
- Yalçınkaya, T. (2001). Sanayi ve bilgi toplumlarında rekabet ekonomisi. *Rekabet Bülteni Dergisi*, ESC Consulting Yayını, 5, 1-3.
- Yaşar Ekici, F. (2014). Türkiye'de aile yapısının değişim ve dönüşümüne etki eden unsurların değerlendirilmesi. 23. *Eğitim Bilimleri Kurultayı Uluslararası Katılımlı*, Kocaeli Üniversitesi, Kocaeli, 4-6 Eylül 2014.
- Yaşar, Ş. (1998). Yapısalcı kuram ve öğrenme-öğretme süreci. *VII. Ulusal Eğitim Bilimleri Kongresi Bildiriler*. Konya: Selçuk Üniversitesi Eğitim Fakültesi, s.695-699.
- Yaylacı, A. F. (2013). Öğretmenlerin kendilerini geliştirmelerine ilişkin yaklaşım sorunu. *Uşak Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, Özel Sayı, 25-40.

YÖK. (2018). *Öğretmen yetiştirme lisans programları*. Ankara: YÖK yayını. Erişim adresi:
[https://www.yok.gov.tr/Documents/Kurumsal/egitim_ogretim_dairesi/Yeni Ogretmen-Yetistirme-Lisans Programlari/AA_Sunus_%20Onsoz_Uygulama_Yonergesi.pdf](https://www.yok.gov.tr/Documents/Kurumsal/egitim_ogretim_dairesi/Yeni_Ogretmen-Yetistirme-Lisans_Programlari/AA_Sunus_%20Onsoz_Uygulama_Yonergesi.pdf).

Extended Abstract

The rapid developments and changes in recent history affect and transform life all over the world. In socio-economic development process, societies have experienced different stages of development from the primitive society to the agricultural society, from the agricultural society to the industrial society, and from the industrial society to the information society. In information society, which is the last point in time, scientific and technological production, the propagation of scientific knowledge, innovations, technological breakthroughs, the waves that force social, cultural and economic structures to change at all social clusters deeply affected the educational systems. It was observed that education in agricultural society was limited to the rulers, no one cared about the education of the masses, and an educational approach based on repetition and memorization was adopted. In industrial society, education was not limited to administrators, but education was extended to the masses. It was observed that an inquisitive and critical education approach was adopted in this period. In the information society, the concept of education was evolved from the education for all to lifelong education, and the idea of creative thinking was adopted to replace critical thinking. When it is considered that an education system has various inputs such as teacher, student, parent, curriculum and environment, it would be clear that each input would be affected by new developments. In this context, all educational inputs have been affected and transformed by changes in social life in the world and in Turkey. In parallel with the change in educational inputs, schools have also changed; in the industrial society, schools served as institutions with the sole purpose of providing students with the knowledge required in the present and future. In information society, the schools serve as a learning organization. School is an institution that closely follows social and technological developments and introduced the required changes, closely monitors the rapid advances in knowledge and contributes to the production of knowledge in information society. Students, who are among the most important educational inputs, were passive in industrial society and played a role where they passively internalized the provided content. In industrial society, the task of the student is to acquire the information instructed by the teacher. The student of the information society knows

himself/herself and selects the learning method based on the individual differences. The student researches, inquires, knows where and how to use the acquired knowledge. The student takes an active role in the process by taking advantage of every opportunity instead of accepting only whatever is provided. Teachers, who have the power to influence all other educational inputs, also became counselors who guide the students in the information society since they are in the position of transmitting knowledge in industrial society. Teaching requires personal and professional, versatile and multidimensional qualifications, new qualifications are added to these qualifications based on the zeitgeist. Especially in the current information society, where change has no limits, the qualifications required by teachers have been increasing. In this period, teachers are expected to have skills such as global thinking, learning and using new technologies, creating digital footprint, collaboration and coordination, flexibility and adaptability, innovation, design and artistic skills. Teachers should ensure that students have the competencies to acquire the skills they need to succeed in today's world. Teachers should understand the world we live in and know how to feed the minds and hearts of the students they serve. Thus, teachers should equip themselves with personal and professional qualifications that would allow them to conduct their professions at the best level and should improve themselves continuously in parallel with social changes.